

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata
CXXXVI. évfolyam 6. szám
(június)

Főszerkesztő
PÁPAI GÁBOR

A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SZIKRA DEZSŐ

A Szerkesztőbizottság tagjai: dr. Bartha Dénes, dr. Bondor Antal, Dévai Péter, Gencsi Zoltán, dr. Járasi Lőrinc, dr. Király Pál, Oláh Tibor, Pintér Ottó, Répászky Miklós, dr. Somogyi Zoltán, Szakács László, Tóth Miklós.

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-97-15-255
Internet: <http://larix.efc.hu/oe>

Kiadó:
Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó:
KÁLDY JÓZSEF

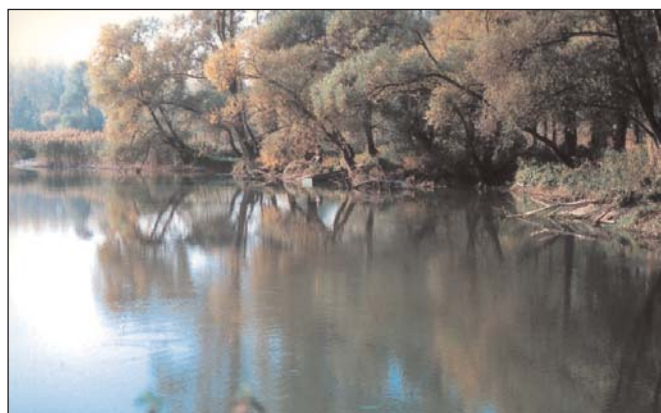
Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest
Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2001. május 31.

ISSN: 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta. A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosak a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. A szerkesztőség fenntartja magának a szerkesztés jogát. Honoráriumot – megegyezéssel – csak felkért íráso-kért, a fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

Címképünk: Kisvizek védelme. Fotó: Pápai Gábor

Fűzfás öböl (Kisbodak-Dunaág)

Fotó: Greguss László Géza

Tartalom

A bibircses nyír (Betula pendula) rovarvilága	181
Kérdőjelekre válasz!	183
<i>Dr. Rédei Károly:</i> Táji szelekciós akácnemesítési-program első eredményei a Duna-Tisza közén	185
<i>Szodfridt István:</i> Az erdészeti termőhely-értékelésről	187
Erdő-diagnózis	188
<i>Pájer József:</i> A környezeti hatásvizsgálatok alkalmazásának elemzése	189
Tapasztalatcseré a németországi erdészkedésről	192

Cél a közvagyon
gyarapítása

193

Somogyi Zoltán: Egy új típusú erdőgazdálkodás szükségessége, fogalma és főbb alapelvei

197

Dr. Király Pál: Joachim Buff újabb kötete

201

Leipold Árpád: Ne kisebbítsük szakmai múltunkat I.

202

135 vagy 150? Hány éves az Országos Erdészeti Egyesület

207

Az erdőszegélyekről

208

Egyesületi hírek

209

Szoborpark avatás a Pilisi
Parkerdőben

211

Jelölőverseny a Budakeszi Erdészet területén

212

Falufásítási akció

212

A lapot
Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az

» **OBSERVER** «

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, Auróra u. 11.

Tel.: 303-4738

rendszeresen szemlézi

A bibircses nyír (*Betula pendula*) rovarvilága

A bibircses nyír (*Betula pendula*) nagy elterjedési területű euraszibériai flóralelem. Pionír faj, Magyarországon az Alföld erősen meszes, szélsőségesen száraz termőhelyeit kivéve mindenütt találkozhatunk vele. Közeli rokonával, a jóval ritkább, szórványos előfordulású szőrös nyírral (*Betula pubescens*) könnyen hibridizálódik, a két faj közt igen gyakoriak az átmeneti formák. Herbivor faunájuk gyakorlatilag megegyezik, jelenleg nem ismerünk olyan fajt, amely nálunk csak az egyik, avagy a másikon fordulna elő. Mivel azonban a bibircses nyír Magyarországon jóval gyakoribb, mint a szőrös, ismereteink, adataink szinte kizárólag erről a fajról származnak. A nyírek rovarfaunájához nagyban hasonlatosak még a rokon égerek rovaregyüttese. Igen sok faj ismert, mely csak ezen a két fanemen fordul elő.

A polifág lombfogyasztó lepkéhernyők közül igen sok (pl. *Lymantria dispar*, *Operophtera brumata*, *Erannis defoliaria*, *Colotois pennaria*) táplálkozik rajta. Ezek bármelyike számottevő lombvesztést, akár tarrágást is okozhat rajta. A bibircses nyír kedvelt tápnövénye egyik legszebb nappali lepkének, a gyászlepkének (*Nymphalis antiopa*). Sötét-szürke, tüskés hernyóinak hátát vörös foltos díszíti. Időnként kertekben, díszfaként ültetett nyíreken is találkozhatunk egy-egy „fészkalijjal”.

Bár tudományos nevét a nyírekről kapta, más lombos fajokon is megél a szürke pettyesaraszoló (*Biston betularius*). Hernyója az águtánzás igazi mestere, színében, testfelszíne mintázatában kiválóan illeszkedik a tápnövény vékony ágaihoz, így szabad szemmel csak nagyon nehezen vehető észre.

Finnországban, ahol a bibircses nyír igazán tömeges, leggyakoribb lombrágói az

Oporinia autumnata nevű araszolólepkéhernyő. Ez a faj meglehetősen megbízhatósággal, 8–10 éves gyakorisággal csupaszítja le leveleit. A nyír és az említett araszoló az utóbbi 2–3 évtizedben a növény-állat interakciók kutatásának legismertebb szereplői közé kerültek. Kiváló finn rovarökológusok egész sor újszerű felfedezést tettek a velük kapcsolatos kutatások eredményeként. Többek között megállapították, hogy a nyír aktívan védekezik a hernyók rágása ellen. A tarrágást követő évben a levelekben megnövekszik bizonyos fenolszármazékok koncentrációja, ezek pedig a hernyók túlélésére és a belőlük kifejlődő lepkék termékenységre vannak jelentős negatív hatással. Azaz a jelentős lombvesztést követő néhány évben maga a fa kényszeríti ki a rovar alacsonyabb túlélési és szaporodási rátáját, azaz maga csökkenti annak népességét. A megnövekedett fenoltartalom később

visszaáll az eredeti, alacsonyabb szintre, és az araszoló számára csak ekkor válik lehetségessé egy újabb populációnövekedés. Ehhez kapcsolódó rendkívül érdekes felfedezés az is, hogy a hangyabolyok közelében a levelek fenoltartalma rendre alacsonyabb, mint a bolytól távolodva. Ennek egyszerűen az a magyarázata, hogy a hangyaboly közelségében, annak hatékony védelmét élvező faegyedek nem kényszerülnek arra, hogy az egyébként költséges kémiai önvédelmet alkalmazzák. A bolytól távolabb a hangyák már kisebb fokú védelmet biztosítanak, itt több a lombrágó hernyó, azaz a fák kénytelenek kémiai úton, önmaguk védekezni.

A tápnövényhez való kifinomult alkalmazkodást példázza a csipkés sarlósszövő (*Drepana lacertinaria*) hernyója. A faj a nyíreken kívül még égereken él. A hernyó a nyír virágzását követően a leveleket rágva táplálkozik. Színében

és testfelülete érdes, rücskös voltában is nagyban hasonlít a nyír termős virágzataira. Az éjjel táplálkozó hernyó nappal a virágzatok között rejtőzve gyakorlatilag láthatatlanná válik természetes ellenségei – elsősorban a madarak – számára. A tarkaszövő (*Endromis versicolora*) a nyírek mellett szintén megél az égereken, hársakon és a mogyorón is. A természetes, szép lepke március–áprilisban repül. Fiala hernyói csoportosan rágnak, a nappalt fűtszerű csoportokba tömörülve mozdulatlanul igyekeznek átvészelni.

Harmincat is meghalad a nyír aknázó-molyainak száma. Ezek általában oligofág (kevés tápnövényű) fajok, a nyírek mellett még az égereken, illetve mogyorón fordulnak elő. Igen apró, általában 5–6 mm-es szárnyfesztávú lepkék, hernyóik a levél epidermisze alatt rágnak különféle, fajukra jellemző alakú és méretű aknákat. Közülük kizárólag nyíreken

fordul elő többek között a nyíráknázó törpemoly (*Stigmella betulicola*), a szőrösnýr sátorosmoly (*Lithocolletis cavella*) és a nyíráknázó ősmoly (*Eriocrania sparmanella*).

A szivarsodró eszelény (*Byctiscus betulae*) peterakó nősténye sajátos módon gondoskodik utódjai jövőjéről. A tápnövény (nyír, fűz, mogyoró stb.) néhány levelét hosszanti tekerccsé sodorja össze, és ebbe helyezi petéit. Az itt kikelő kis lárvák védett és „klimatizált” körülmények között fejlődhetnek. A sodrat további előnye, hogy belsejében a fénytől elzárt levelek puhábbak és könnyebben emészthetők.

A nyíreken szép számmal élnek levéldarázs-lárvák is. Többségük szabadon rág, de akadnak közöttük levélaknázó fajok is. A *Hemicroea crocea* nevű faj sajátos, jól felismerhető rágásképet hagy maga után. Lárvái keskeny, hosszú, az erek mentén futó, esetenként elágazó sávokban rágják át a levéllemezt. Az így kialakuló rágatok hieroglifaszerű jelekként maradnak vissza a levélen. A nyír aknászdarázs (*Messana*) nőstényei a nyírlevelek élére rakják petéiket. A levél felszínén készített szabálytalan alakú foltoknak innen indulnak ki. Az aknában a lárva a nap nagy részében (kb. 21 órát) táplálkozik. Az aknázó életmódot folytató levéldara-

zsakra egyébként általánosan jellemző, hogy szinte folyamatosan táplálkoznak. Ezt a luxust valószínűleg azért engedhetik meg maguknak, mert az akna viszonylagos védeltséget biztosít számukra.

A levéldarazsak között igazi óriásnak számít a fekete buzogányos (*Cimbex femorata*). Európában és Ázsiában is elterjedt. Hamvas világoszöld lárvái jellegzetes, összetekeredett tartásban találhatók a nyírleveleken. A kifejlett darazsak fiatal ágak kergét rágják körbe. Táplálkozásukat a gyűrűszerűen kialakuló sebszövet könnyen felismerhetővé teszi.

A nyíren előforduló levéldarazsak szépségdíjasa minden bizonnyal a lapátos nyír levéldarázs (*Croesus septemtrionalis*). Kifejletten 20–25 mm hosszú, kifejezetten szép, sárga-fekete álhernyói júniustól szeptemberig csoportosan, a levéllemez élén táplálkoznak. Sorban, egymást követve rágnak a levéllemez éle felé. Amikor az első helyen haladó lárva eléri a levél csúcsát, visszamászik a sor végére. A megfigyelések szerint naponta 17 órát táplálkoznak. Sajátos, figyelemfelkeltő színezetük miatt a madarak általában elkerülik őket. Zavarás esetén „S” alakban meggörbülve, figyelmeztető pózban igyekeznek elriasztani ellenségüket. Közeli rokon fajta a szintén nyíreken élő, hasonló életmódot folytató *Croesus latipes*.

A *Betula* nemről 5 gubacsszúnyog fajt ismerünk. Mint a gubacsokozó rovarok többsége, ezek is szigorú specialisták, más fafajokon nem fordulnak elő. A *Semudobia betulae* nevű faj a nyír nőivarú virágaiban, illetve termésé-

ben képez gubacsokat, gyakran a magokat is terméketlenné téve.

A nyírek xilofág rovarainak egyik közismert képviselője a nyírfa kéregszű (*Scolytus ratzeburgi*). A szűk között nagy méretűnek számít, hossza eléri a 6 mm-t is. Anyajárata függőleges, 15–20 cm hosszú. Kirepülési nyílásai sorban, függőleges vonal mentén helyezkednek el. Szintén nyírspecialisták a darázsra emlékeztető külsejű nyír üveg-szárnyú lepkék (*Synanthedon scoliaeformis* és *Synanthedon culiciformis*) is. Lárváik 2–3 évig fejlődnek. Az előbbi idős fák kérge alatt a szíjácsban, utóbbi a törzs belsejében rág.

A *Betula* nemről Magyarországon eddig 300-nál valamivel több herbivor rovarot mutattak ki. Ezzel a fitofág rovarokban leggazdagabb fanemek közé tartozik, a rangsorban csupán a tölgyek (kb. 650 faj) és a fűzek (kb. 460 faj) előzik meg. A nyíreken élő fajok között igen sok a specialista, melyek máson nem képesek megélni. Erdeink fajgazdagságának tehát a nyírek jelentős gondnokai. Többek között ezért is kíméletet, sőt gondoskodást érdemelnek!

Kép és szöveg: **Dr. Csóka György**

Kérdőjelekre válasz!

Erdő telepítése egymillió hektáron?

Még ennyi kérdést! Az Erdészeti Lapok 2001. márciusi számának 72. oldalán jelent meg a fenti című cikk dr. Sípos Árpád tollából. Megszámoltam. Összesen 17 kérdést tesz fel a szerző, amelyek a 106 sorban nyomtatott írásból 38 sort (36%) tesznek ki. Akkor ez milyen írás? Kérdezget, de nem nézett utána, hogy ezek közül már a szakma nyilvánosan és kiadványokban, hivatalosan melyekre válaszolt.

Na de ezek nem fontos tények. Viszont az írásban található szakmai problémák mindenképpen választ, több témában szakmai elutasítást igényelnek. Mindenekelőtt ez az írás nem minősíthető „vitaindítónak”, mert szám-talan tévedést tartalmaz. Éppen ezért kell írni erről a cikkről.

Téves az írás második mondata, amely szerint egymillió hektár erdő telepítését „kívánja tőlünk az Európai Unió”. Erről nem sokat tud az Európai Unió. Azt viszont igen, hogy „mily szép is lenne, ha országunkat ennyivel több erdő borítaná”. Azonban pontatlan az is, hogy ennyi új erdő telepítése szerepel az országos tervekben.

Az erdőtelepítés a 3224/1991. (VI. 13.) számú kormányhatározat alapján folyik. A Nemzeti Agrárprogram keretében 1997-ben az Erdészeti Hivatal irányításával és támogatásával kidolgozott hosszú távú Nemzeti Erdőtelepítési Program első ütemének kell tekinteni az 1991-ben beindított 150 ezer hektár (ha) új erdő telepítését előírányzó program 2004-ig történő befejezését.

Második üteme, 2005-től 2035-ig további 623 ezer hektár új erdő telepítését tervezi összhangban az *Országos Területrendezési Tervvel*. A program megvalósításával 773 ezer ha új erdő létesülne, és az ország erdőssűrűsége ezzel a kívánatos 26,8%-ra emelkedne.

Az ország agroökológiai potenciáljának kihasználásán alapuló agrárgazdasági politika, az Európai Unióhoz való csatlakozásra irányuló kormányzati szándék, valamint az ország környezeti állapota egyaránt igényli, hogy a mezőgazdasági területek bizonyos hányada – elsősorban a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági területek erdősítésre alkalmas része – erdőtelepítéssel hasznosuljon.

Az Országos Területfejlesztési Terv szerint az új erdők elsősorban a gyenge

minőségű – ahol már nemigen gazdaságos a termelés – mezőgazdasági területeken valósulhatnak meg, ami azt jelenti, hogy ezzel az ország mezőgazdasági összes területe 12,6%-kal csökkenne. Még szó sem volt az EU-ról, már jó tíz évvel ezelőtt az ország területe agroökológiai potenciáljának felmérésekor (akkori Gödöllői Agrártudományi Egyetem gondozásában) tudott volt, hogy legalább ekkora mezőgazdasági művelésszerű terület – ebbe természetesen beleértve nemcsak művelt területeket, hanem réteket, parlagokat, hasznosítatlan stb. területeket – erdősítésre vár. Fontos tudni, hogy a 773 ezer ha nagyságú földterület legalább 1/3-a nem szántó művelési ágban van. Ez válasz arra a mondatra, hogy „Magyarország termőhelyi viszonyai szántóföldi termelésre alkalmasak”. Nem mindenhol és nem gazdaságosan. Ráadásul azt senki nem mondta – legalábbis nem találkoztam ilyen megállapítással –, hogy Magyarországon ilyen hatalmas terület szántóművelésre alkalmatlan. A fentiek szerint pedig az egymillió hektárból a *terv máris 227 ezer ha-ral kevesebb*.

Nincs itt semmiféle tudatlanság vagy EU iránti vakbuzgóság, na meg a szerző szerinti „szolgaságra utalás”. Talán az is ismert, hogy az EU fizet az ugarolásért, a parlagon hagyásért. Akkor már jobb, ha megfontoltan, az erdősítésre alkalmas területek beerdősítésre kerülnek. Ez is lehet az ország érdeke, mert a jelenlegi 1918 ezer ha erdőre, a 19%-os erdőssűrűséget növelni kell.

Erről a tervről nemcsak néhány ember beszél felületesen, hanem agrár és erdészeti szakemberek pontosan megtervezték, a feladatok szinte helyrajzi számos területfelmérésekkel határozták meg az erdősítésre alkalmas, arra váró területeket. A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Erdészeti Hivatala rendelkezései alapján az Állami Erdészeti Szolgálat Területi Igazgatóságai elvégezték ezt a hatalmas munkát, a területek felmérését, és bárki betekinthez ebbe a nagyszerű és pontos felmérésbe, tervbe.

Annyi a kérdés, hogy alig győzőm a válaszokat.

Nem is tudom megismételni – terjedelmük miatt – a kérdéseket, csak válaszok. Remélem, az olvasó így is megérti.

A betelepítendő területek igen-igen jelentős hányada, tulajdonképpen a 95–96%-a magántulajdonban van, míg 5%-a az erdőgazdasági részvénytársaságok területe. De ez nem különösebb gond. Erre egy példa: a szűkös pénzügyi támogatás miatt 1999-ben csupán 8710 hektár új erdő telepítése valósult meg. Viszont az igény (magánföld-tulajdonosoké!) 18 000 ha új erdő telepítése volt, és az elfogadott pályázatok alapján a konkrét erdőtelepítési engedély 1999-re összesen 11 300 ha volt. Megvalósult 8710 ha. A 2000. évi igény 12 000 ha volt, elfogadott 11 000 ha, megvalósult 9900 ha.

Az erdőtelepítéseket a földtulajdonosok, az integrátori szerepet vállaló erdészeti gazdasági társaságok és az erdőgazdasági részvénytársaságok fogják elvégezni.

Az erdősítésekre az állami költségvetés biztosít pénzügyi támogatást, amelynek mértéke 2000-ben 2,6 milliárd forint volt, míg 2001. évre 6 milliárd Ft.

Az erdősíthetőséget (a szerző szerint lejtők, aranykorona értékmutató, tulajdonosi akarat) az Állami Erdészeti Szolgálat Területi Igazgatóságai erre alkalmas, kitűnő szakemberei állapítják meg megfelelő és előírt vizsgálatok alapján.

Fontos ebben a tulajdonosi akarat. Az viszont van bőven.

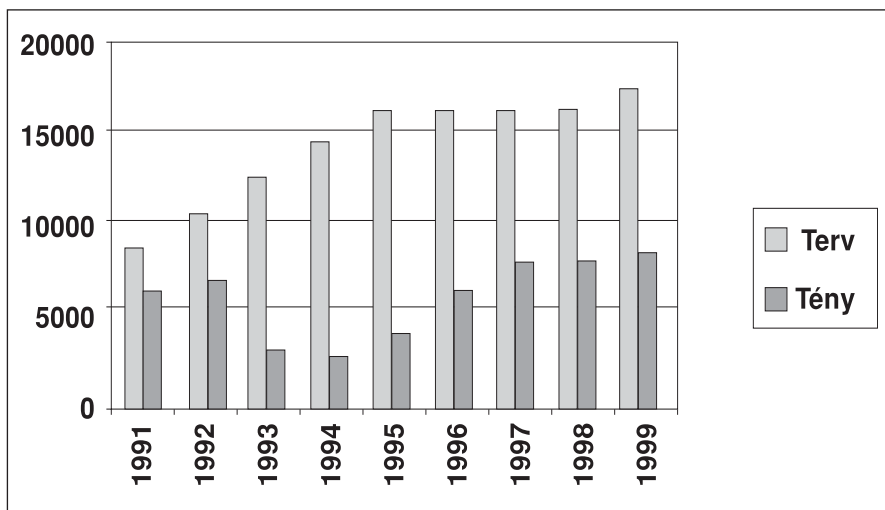
Az irányítást az erdőgazdálkodók, valamint az erdészeti hatóságok végzik. Az ültetendő, pontosabban ültethető fafajokat az erdősítési terveket, talajvizsgálat alapján, a terveket készítő szakemberek az erdészeti hatóság jóváhagyásával fogják meghatározni.

Remélhetőleg a szerző ismeri az erdészeti szakhatóságok rendszerét, felépítését és jogkörét.

Arra már válaszoltam, hogy a terv 2035-ig szeretné megvalósítani az erdőtelepítést. Valószínűleg ez akár 2050-ig is elhúzódhat, amennyiben pénzügyi támogatás, technikai (kézi, gépi munkaerő), csemeteszükséglet stb. hiány felmerülne. De jó lenne a cikk szerzőjével együtt a teljesítést 2050-ben ellenőrizni. Én feltétlenül szeretném: 65 éves vagyok!

Azt tudjuk, hogy az évi 8700–11 300 ha erdőtelepítés üteme a kívánatosnak a felét sem éri el.

A mezőgazdasági szerkezetátalakítás, a vidékfejlesztés, a belvízve-

széllyel rendszeresen fenyegetett térségek, az ország polgárainak romló egészségi állapota, a közegészségügyi problémák, felhagyott parlag területek hasznosítása stb. az erdőtelepítés jelenlegi ütemének növelését kívánná meg, ami évente mintegy 17–20 ezer hektár telepítést jelentené. Ez a nagyságrend elérhető, ha az ország költségvetése a telepítések támogatásához kellő pénzügyi fedezetet biztosítja.

2001. évre bejelentett igény: 16 500 ha, elfogadott 16 500 ha.

A terv és tény alakulását az ábra szemlélteti.

A hosszú távú Nemzeti Erdősítési Programot kormányhatározat szintjére kell emelni, a megvalósításhoz szükséges források több évre előre meghatározott biztosításával. Ez a biztosíték az EU jogszabály-harmonizáció követelménye mellett az erdőtelepítési beruházások hatékonyabb előkészítésének (pályázatok, szaporítóanyag-termelés, talaj-előkészítés stb.) is feltétele.

Az FVM, ill. Erdészeti Hivatal az idén tervezi a Programot jóváhagyásra Kormány elé vinni.

Nem érthető az a kérdés, hogy „az erdészeti munkát arra kényszerített emberekkel eredményesen el lehet végezni?” Miért, kit, ki és kiket kényszerítenének? Ez a kérdés nem kérdés, nem válaszolható meg, mert nincs kényszer, csak gazdasági jellegű feladat elvégzése, amelyben a résztvevők önként, de saját érdekükben vesznek részt.

A fajokra vonatkozóan már írtam. Csak a konkrétan megemlített fajokról annyit, hogy a felsorolásban a főfajokat és a cserjéket összekeveri a szerző, amelyek szerepe más és más az erdősítésekben. A telepíthető fajokot a talajvizsgálatok eldöntik és valóban törekedni kell elsősorban őshonos fajok telepítésére.

Tudott dolog az is, hogy az EU már az előcsatlakozás, de főként a csatlakozás után az erdőtelepítést igen jelentős összeggel támogatja, amely többszöröse a jelenlegi erdőtelepítési normatív támogatásnak.

Nem logikus az a felvetés, hogy az erdőtelepítés állami támogatása és „újabb milliós szűkölködő réteg növelése nélkül” között bármilyen ok és okozati összefüggés lenne. Egymástól független ez a két téma.

Egy hektár erdő bekerülési költsége számos tényezőtől (talajféleség, faj, kézi-gépi munka költsége, szaporítóanyag ára stb.) függ, de nem kell egymillió Ft-ot számítani hektáronként. Az Erdészeti Hivatal számításai szerint egy hektár kész erdő (befejezettként történt átvétel) *fajától függően 400–600 000 Ft között mozog.*

A területek *megvétele*ről szó sincs. Az és az erdő is marad a földtulajdonosé!

Ha pedig erdőgazdasági részvénytársaság akar erdősítési célra magántulajdonú földterületeket vásárolni, az a piaci ártól, adásvételtől stb. függő áron lehetséges.

Az erdőtelepítésre a pénzt – pontosabban a normatív támogatást –, meghatározott összegeket minden esetben pályázat útján lehet elnyerni.

Az erdőtelepítés hatékonyságát – a szerző szerint a beruházás hatékonyságát – nemigen szokták vizsgálni, mert az erdőnek annyi haszna, célja, kedvező hatása van, hogy az mindig hatékony hosszabb távon. Ezért sem kell külön minden hektár új erdő immateriális értékét kifejezni, hiszen az erdő ilyen értékei még a nem erdészeti szakemberek számára is közzismert. Forintosítani az immateriális értéket elég nehéz, de erre is van szakmai meghatározás módszere az erdészeti szakmának.

Az FVM-nek nem feladata „az ültetés végrehajtása”, nem erre kell az erejét felhasználni, hanem a végrehajtás tervének elkészítése (megtörtént), kormány-előterjesztés megfogalmazása, a végrehajtás feltételrendszerének kialakítása, biztosítása és annak ellenőrzése.

Nincs ma reális alapja annak, hogy Magyarországon létrehoznák az „Erdők Minisztériumát”. Erre nem is áldozok érveket, mert teljesen egyértelmű e tekintetben a hivatalos álláspont és helyzet. Az erdészeti hatóságok alkalmasak a jelentkező feladat megoldására. Ehhez nem kell új szervezet létrehozása. Az más kérdés, hogy megerősítést (létszám, illetmény, technikai feltételek stb.) viszont igényel az erdészeti szakhatóság.

Az „Erdők Minisztériumát”-nak felsorolt feladatok egy része (ültetés, ápolás, vadkárelhárítás, erdő őrzése, megóvása, fakitermelés) nem minisztériumi, ebből következőleg nem első- és másodfokú erdészeti szakhatósági tennivalók és feladatok. Ezeket az erdő tulajdonosának, az erdőgazdálkodónak, integrátoroknak kell elvégezni. Az erdészeti hatóságok feltételeket teremthetnek meg ezekhez és ellenőrzik a felsorolt munkák szakszerű végrehajtását, valamint szükség esetén szankcionálhatnak.

Ez a téma, a Nemzeti Erdősítési Program nem „papírtigris”, hanem a végrehajtás, a teljesítés irányába megindult feladat.

Lehet, hogy nem nekem kellett volna hozzászólnom a címbeli íráshoz, de kényszerít éreztem, miután a Program megfogalmazásában, elkészítésében résztvevő voltam.

Dr. Balázs István
okleveles erdőmérnök,
vadgazdálkodási szakmérnök

Új név: Bakonyerdő Rt.

Az ÁPV Rt. igazgatósága legutóbbi ülésén arról is döntött, hogy mint a Balatonfelvidéki Erdő- és Fafeldolgozó (BEFAG) Rt. százszázalékos tulajdonosa, hozzájárul a jelenlegi székhelyi Pápara történeti áthelyezéséhez, és a részvénytársaság nevének Bakonyerdő Rt.-re változtatásához július 1-jei hatállyal. A társaság központja ezzel a döntéssel Veszprém megyébe kerül át, ahol a cég kezelésében lévő erdőterület 82 százaléka található.

Táji szelekciós akácnemesítés-program első eredményei a Duna-Tisza

Bevezetés

Az akác jelentős szerepet tölt be a Duna-Tisza köze erdőgazdálkodásában, ugyanakkor a mezőgazdasági növénytermesztés számára rentábilisan nem hasznosítható földterületek erdészeti hasznosításakor e fajnak a jövőt illetően is meghatározó szerepe lesz (az erdőtelepítések megközelítőleg 40-50%-át akácok alkotják majd).

Az alábbiakban ismertetett és több éve eredményesen folyó akác szelekciós nemesítési programnak célja kettős: egyrészt tevőlegesen elősegíteni a táji akác szaporítóanyag-előállítás minőségi fejlesztését, másrészt pedig új, a kedvezőtlenül megváltozott ökológiai feltételek között is eredményesen termeszthető akác fajta előállításával bővíteni a táji fajtasortimentet.

A szelekciós folyamat lépései a következők: populációk kiválasztása – törzsfák kiválasztása – maggyűjtés a kiválasztott törzsfákról – magcsemete előállítása – az utódnemzedékek szelekcióját fiatal korban is megkülönböztethető jellegek alapján – kiválasztott kategóriájú magcsemeték gyűjteményének létrehozása – a gyűjteményben elhelyezett egyedek rendszeres növekedésvizsgálata és fenológiai megfigyelése és növekedésvizsgálata – klónok előállítása szövettenyésztéses szaporítással – klónkísérletek létesítése – magtermesztő ültetvény (plantázs) létesítése – magas genetikai értékű mag, illetve magcsemete előállítása – üzemi erdősisítés.

Eredmények

Törzsgyűjtemény létesítése szelektált akáccsemeték klónos elszaporítására

1997 tavaszán az 1996-ban kijelölt 27 db törzsfá utódnemzedékéből az első ütemben magassági növekedésük és fenotípusuk alapján 120 db egyed szelektáltunk az ERTI kecskeméti kísérleti csemetekertjében. A gyűjteményt, amelynek ültetési hálózata 2,5 x 2,0 m, 20 db kontroll (pusztavacsi származású) magcsemetével egészítettük ki, így összesen 140 db egyed fenológiai megfigyelését, s növekedésvizsgálatát tudjuk folyamatosan elvégezni.

A csemeték negyedik vegetációs időszakára vonatkozó fenológiai (lombfakadás- és részben virágzás in-

tenzitás), morfológiai (törzsalak) és a magassági növekedés vizsgálata alapján a következő jelű egyedeket vontuk szövettenyésztéses szaporításba: Császártöltés 61A /3/1, Mikebuda 17D/4/1, Kéleshalom 56A /2/5, Kéleshalom 56A/2/6, Kéleshalom 56A /2/10, Mikebuda 12D 1/1, Pustavacs 210E2/1, Pustavacs 210E 2/4, Mikebuda 27G 1/1, Mikebuda 15A 1/1, Mikebuda 17D 3/10, Kéleshalom 56A 1/1, Mikebuda 15A 2/3, Pustavacs 201E 2/3, Pustavacs 210A 2/1, Mikebuda 27G 2/1, Mikebuda 27G 2/1 és Kéleshalom 56A 2/2.

Az akác törzsgyűjteményben (Kecskemét, ERTI kísérleti csemetekert) kiválasztott egyedek műszeres szárazságtűrő tesztelése.

A bevezetőben már említettük, hogy a Duna-Tisza közti homokháton a fatermesztést alapvetően befolyásoló ökológiai (termőhelyi) tényezők egy része kedvezőtlenebbé vált. Szárazságtűrőse utaló tulajdonságokat (hajlamot) vizsgálhatunk laboratóriumban (mesterséges környezeti feltételek megteremtésével) és szabadföldi kísérletekben. Szabadföldi kísérletek esetén ugyancsak lehetőség van helyszíni műszeres vizsgálatok elvégzésére, valamint a szárazságtűrőse utaló leggyakrabban használt tényezőknek, mint a megmaradási %-nak és a magassági növekedés mértékének meghatározására. Szelekciós munkánk során a szabadföldi aszálytűrő vizsgálatára a Kecskeméti Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetrel közös munkaként a xilém vízpotenciál ϕ mérést alkalmazzuk.

A módszer részletesebb ismertetésétől e helyen eltekintve, az 1999 – 2000. évi mérések alapján, relatív szárazságtűrőknek tekinthetők (-2...-5 ϕ értékekkel) a MB 27G 2/1, a MB 17D 3/10 és a KH 56A 2/5 jelű egyedek (klónok). A vizsgálatokat a következő években is folytatni kívánjuk, a mind megalapozottabb következtetések levonása végett.

Akác törzsfá-klónok előállítása szövettenyésztéses szaporítással

Kutatás-fejlesztési programunknak megfelelően, a tervezett új akác magtermesztő ültetvény (Pilis község hatá-

rában) létesítéséhez új törzsfá-klónokat is fel kívánunk használni. E célból jelöltünk ki 1997-ben három kiváló fenotípusú akácegyedet a Pustavacs 233A erdőrésztben lévő árbockác állományrészben (Pustavacs 233A 1, 2 és 4 jelűek). A kiválasztott egyedek gyökérdugvánnyal történő szaporítása eredménytelennek bizonyult, ezért döntöttünk ez esetben is a szövettenyésztéses szaporítási eljárás mellett. 1999-ben Pustavacs 35B erdőrésztben további két (Pustavacs 35B 1, 2 jelűek), valamint Kéleshalom 56A erdőrésztben további egy (Kéleshalom 56A 4 jelű) törzsfát jelöltünk ki szövettenyésztéses szaporításra. Az Érdi Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató-Fejlesztő Intézetrel közös fejlesztőmunka eredményeképpen 2000-ben a Pustavacs 233A/1 és A/2 jelű klónokból több száz, a kiinduló faegyedek genetikai készletét teljes egészében megőrző csemetét állítottunk elő klónkísérletek létesítése és bővítése céljából.

Akác klónkísérlet kivitelezése, akác magtermesztő ültetvény létesítésének előkészítése

2000 tavaszán hat klónnal (Kéleshalom 56A 2/5, Kéleshalom 56A 2/6, Kéleshalom 56A 2/10, Császártöltés 61A 3/1, Mikebuda 17D 4/1 és Mikebuda 12A 1/1 jelűek) létesítettünk két klónkísérletet Kecskemét, illetve Gödöllő határában. Megkezdtük a már említett magtermesztő ültetvény tervezését is, ahol első ízben kerül sor oltvány-klónok helyett szövettenyésztéssel előállított csemeték alkalmazására.

A táblázaton a Kecskemét határában (ERTI akác bázisgyűjtemény) létesített klónkísérlet elsőéves adatait mutatjuk be, amely a csemeték megmaradási arányára, az elsőéves magassági növekedés mértékére, valamint a csemeték egészségi állapotára terjedt ki. A csemetéket a kiültetést követően visszavágtuk.

Bár első éves felvételi adatokból messzemenő következtetések levonására még nincs lehetőség, az alkalmazott szaporítási eljárás mindenképpen indokolja néhány megjegyzés megtételét. A táblázat adatai alapján megállapít-

Klón neve	Parcella száma	Magasság (m)	Magasság (m) (parc. átlag)	Csemete megmaradás (db)	Csemete megmaradás (%)	Csemete-megmaradás (parc. átlag, %)
Mikebuda 12D (MB 12D 1/1)	4	0,9	1,0	16	100	100
	7	1,4		16	100	
	11	0,7		16	100	
Kéleshalom 56A 2/5 (KH 56A 2/5)	1	2,0	1,6	13	81	85
	9	1,8		13	81	
	18	1,4		15	94	
Kéleshalom 56A 2/6 (KH 56A 2/6)	2	1,8	1,6	14	88	84
	12	2,1		14	88	
	15	0,8		12	75	
Mikebuda 17D 4/1 (MB 17D 4/1)	3	1,0	1,0	14	88	88
	13	1,1		12	75	
	16	0,8		16	100	
Császártöltés 61A 3/1 (CST 61A 3/1)	5	1,0	1,0	15	94	92
	8	1,4		14	88	
	14	0,7		15	94	
Kontroll (1.é. pusztavacsi akác)	6	1,8	1,5	16	100	96
	10	1,0		14	88	
	17	1,7		16	100	

ható, hogy a 2000. évi rendkívül száraz vegetációs periódus ellenére a csemeték megmaradási aránya igen jónak mondható (84-100% között változik a parcella-átlagok alapján). A magassági növekedés vonatkozásában a két kéleshalmi szelekció (KH 56A 2/5, KH 56A 2/6) adta a klónok közül a legjobb értékeket. A magassági növekedésben megmutatkozó különbségek a kísérleti terület mozaikszerűen változó talajviszonyain túlmenően részben a szárazságtűrési hajlamra is utalhatnak, amit a párhuzamosan folyó terepi műszeres vizsgálatoknak még igazolniuk kell. Az egészségi állapot tekintetében minden klónt és a kontroll-csemetéket is kisebb-nagyobb mértékben károsította az akácaknázó hólyagosmoly (*Parctopa robiniiella*) és az akáclevél aknázómoly (*Phyllonorycter robiniiella*).

A bemutatott, valamint a Gödöllő határában (Isaszeg 8D erdőrészlet) klónonként 150 db csemetével létesített másik klónkísérlet elsőéves felvételi eredményei meggyőzően bizonyítják a szövettenyésztés szaporítási eljárásnak az akác szelekciós nemesítésében való eredményes felhasználhatóságát.

Az eljárás általánosságban megfogalmazott előnyeinek és hátrányainak felsorolása mellőzésével annak csak három, az akác nemesítés eredményeinek gyakorlati hasznosításával összefüggő alkalmazási területét emeljük ki e helyen:

- klónok, törzsfaklónok, fajták előállítás;

- magtermesztő ültetvények (plantázatok) szelektált ültetési anyagának előállítása;

- idős, reliktum jellegű akácegyedek génmegőrzése.

A bemutatott kutatás-fejlesztési program és annak bővítése reményeink szerint hozzájárul majd a Duna-Tisza közén az akác szaporítóanyag előállítás minőségi továbbfejlesztéséhez, és új faj-

ták termesztésbe vonásával a táji fajtasortiment bővítéséhez.

Köszönetnyilvánítás

A több éve tartó, s az előzőekben ismertetett kutató-fejlesztő munkát az OTKA (témaszám: T029021), valamint az Állami Erdészeti Szolgálat Kecskeméti Igazgatósága is támogatja, amelyért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

A „C”-vitamin

Érdekes, hogy a tudomány sokszor újra felfedez rég elfeledett dolgokat, illetve igazol népi megfigyeléseket, tapasztalatokat.

A 2001. márciusi „Erdészeti Lapokban” a fenyőtűben lévő „C”-vitamin felfedezéséről jelent meg egy rövid cikk.

Angol tudósok fedezték fel újra a fenyőtű „C”-vitamin-tartalmát, pedig erre pont Angliában évszázados tapasztalatok voltak. A nagy felfedezések korában, mikor megindult a hosszú távú hajózás, főképp a rendkívül értékes távol-keleti fűszerek megszerzéséért, és ide csak Afrika megkerülésével lehetett eljutni, a hajók legénysége közt nagy volt az embervesztés. Nem ellenség, kalózkod, viharok okozták a bajt, hanem egy alattomos betegség, a skorbut. A magukkal vitt élelmiszer szórt húsból állt, ezt ették sokszor hónapokon keresztül. Ez az étel nem tartalmazott vitaminokat, így könyörtelenül fellépett a betegség, melynek kiváltó oka a „C”-vitamin hiánya.

Egy hajóorvos szabadsága alatt beutazta a koldusszegény skót felföldet és észrevette, hogy a rendkívül rossz táplálkozási viszonyok közt is meglepően jó a parasztok egészségi állapota.

Megfigyelte, hogy mivel nem volt más, nagyon sok fenyőtűből készült teát fogyasztottak. Gyanakodott, hogy ez a tea lehet az egészség forrása, így magával vitt hajójára egy nagy csomó fenyőtűt, az ivóvizet hordókba tette, és ennek hatására a hajón többé nem fordult elő skorbut. E tapasztalat alapján elrendelték a többi hajón is a kötelező fenyőtű-áztatást, ezzel dúsított víz fogyasztását.

Később az útba eső szigeteken, támaszpontokon kötelezték a helyőrségeket a hajók számára friss zöldség termesztésére.

A fentiek alapján látható, hogy nem érdemes legyinteni sok népi szájhagyományra, a természeti népek évszázados tudására.

Cebe Zoltán
erdőmérnök, ny. főfelügyelő

Az erdészeti termôhely-értékelésről

A II. világháborút megelőző időszakban az erdészeti szakirodalomban megjelent közlemények túlnyomórészt állománytípusokra vonatkoztak. Vagyis a tölgyesek, a bükkösök, az akácok vagy fenyvesek ilyen vagy olyan vonatkozásait érintették. Az ilyen értékelésekből még hiányoztak a termôhelyi hátterre vonatkozó utalások. A fafajválasztás is abban az időben jobbra érzés szerint, beható vizsgálatok nélkül történt. A helyi tapasztalatokra támaszkodtak. Ez a megoldás hegy- és dombvidékeink abszolút erdős részein bevált, ám az alföldi, sík területen erre már nem lehetett alapozni a mozaikszerűen, kis területen belül változó termôhelyi minőség miatt. A háború után állami kézbe került, háborús körülmények miatt rontottá vált erdők feljavítása, az erdőterület növelése, a népgazdaság faigényének tervezése ezzel a megoldással már nem elégedhetett meg. Babos Imre vette észre, hogy az állománytípusok különböző földrajzi térségekben eltérő sajátosságokat hordoznak, nem lehet országosan egységesen kezelni őket. Ezért munkatársaival együtt megrajzolta az erdőgazdasági tájakat.

A nagy területű erdőtelepítések és felújítások tervezéséhez pedig olyan objektív alap kellett, ami a választott megoldás szakmai és pénzügyi ellenőrzését egyéni megítéléstől mentessé teszi. Ez készítette Majer Antal eredőtípológiájának kidolgozására. Ebben a növényzet alapján meghatározható erdőtípusok vízgazdálkodásuk és talajuk kémiai jellege szerint besorolást kaptak.

Ezt követően hamarosan a botanikusok körében is népszerűvé vált az a gondolat, hogy egyes növényfajok előfordulását valamilyen termôhelyi tényezőhöz kötve jelenítsék meg, és adjanak magyarázatot előfordulásukhoz. Zólyomi Bálint TWR (hőmérséklet, vízgazdálkodás és talajreakció) rendszerében ötfokú skálát használ a felsoroltakhoz és az erdei növényfajokat ezen kategóriák valamelyikébe sorolta. Nagyobb előrelépést jelentett, amikor Borbidi Attila a növényfajok ökológiai kapcsolatainak pontosításához a német Ellenberg nyomán nagyrészt 9-fokú skála szerint, Zólyomihoz képest jóval több ökológiai tényezőhöz kötötte a hazai növényfajokat. A következő tényezőket vette figyelembe:

1. Relatív hőigény
2. Relatív talajvíz és nedvesség
3. Talajreakció

4. Nitrogénigény
5. Relatív fényigény
6. Éghajlati szélsőségek eltérése
7. Sótűrés, illetve sókedvelés

Ennek a besorolásnak több gyengéje van, ezekkel nem kívánok itt foglalkozni, annyi előnye azonban mindenképpen van, hogy keresi a kapcsolatot növény és élettelen környezetének tényezői között, ezzel szemléletformáló szerepe vitathatatlan.

Az elmondottakból következik, hogy szükség van olyan rendszerezésre, amely a növény – esetünkben az erdő – és élettelen környezete közötti kapcsolatok akár számszerű értékelésére is alkalmas. Indokolt ez az igény azért is, mert a növényzet mindig felépítmény, ennek igazolására egykori mesteremet, Babos Imrét idézem. Szerinte „erdő nélkül van termôhely, de termôhely nélkül elképzelhetetlen az erdő”. Ezen túl mérlegelnünk kell azt is, hogy az emberi hatásokat, de a természeti tényezőkben jelentkező változásokat is elsősorban a növényzet változása követi, vagyis a legsérülékenyebb elemről van szó, hosszú termelési ciklussal dolgozó ágazatok – köztük az erdőgazdálkodás is – csak rövid távon alapozhatnak a növényzet jelző szerepére.

Erősíti ezt az állítást az a tapasztalat is, hogy számos, nagyon fontos esetben nincs is útmutató növényzet számunkra, mint pl. a felhagyott szántókon, az erdők fiataloskori záródott állapotában, az erdőültetvényekben stb. Szükség van tehát időálló, hosszú távra is érvényes jelzőrendszerre, amely a gazdálkodásnak, ellenőrzésnek, tervezésnek biztos alapja lehet. Erre való a termôhely-típusok rendszere. Kérdés, milyen tényezőkre épüljön egy ilyen rendszer. A külföldi, hasonló cé-

lú rendszerekben gyakran kap helyet a talajképző kőzet, a földrajzi fekvés, a tengerszint feletti magasság, az égtáj szerinti kitettség, a talaj vagy a klíma valamelyik összetevője. Ha ezeket mérlegeljük, akkor a növény életfeltételeiből kell kiindulnunk, ilyen a víz, a tápelemek, a hőmérséklet, a fény, a talaj levegőzöttsége, a gyökerezési lehetőség. Közülük a víz-igény kielégülését részben a talaj vízszolgáltató képességére, részben a csapadéokra – és egyéb csapadékon kívüli vízforrásokra – a hidrológiai tényezőkre – építve vehetjük figyelembe. A tápelem-ellátottság talajfüggő tényező, a levegőzöttséghez a talaj adja a közeget, hasonlóan a gyökerezési lehetőséghez, a fény klímafüggő, de belejátszik a növénytársulás érintett növényen kívüli tagjainak elhelyezkedése is.

Vagyis: a rendszerezésben a klímának, talajnak, hidrológiai tényezőknek kell szerepet kapniuk. A talajt legcélszerűbben a hazánkban bevezetett genetikai talajtípusokkal foghatjuk meg. Előnye az, hogy a talajképzésben szerepet játszó tényezők összhatásának kifejezésére nagyon alkalmas. A víz- és tápelem-ellátottságot akkor értékelhetjük, ha a talaj fizikai féleségét is rendszerbe építjük és termőrétegének mélységét is szabatosan, egyéni megítéléstől mentesen vesszük figyelembe. A klímának számos tényezője hat a növényzetre, ezeket összevontan kell értékelnünk, tehát a klímát valamilyen gyűjtőfogalommal kell beépíteni a termôhelyrendszerbe és nem tényezőkre bontottan.

A Járó Zoltán által a fentiekre alapozottan kidolgozott termôhely-típusok rendszere immár három évtizede áll a gyakorlat szolgálatában, segítségével nemcsak az erdőgazdálkodás, de a természetvédelem, a regionális tájhasznosítás kérdéseit is meg tudjuk oldani. Vagyis a rendszer eddig jól vizsgázott, hasznosíthatónak mutatkozott. Mindez nem zárja ki a pontosítás egynemely helyen mutatkozó szükségességét. Ilyenek: a klímabesorolás bizonytalanságai, a termőréteg mélységének meghatározása néhány különleges esetben (pl. a többretegű talajok, öntéstalajok, mélyforgatott talajok stb.). A fizikai féleségek közül hiányzik a szerves anyag, holott ez a láptalajokban meghatározó. Ilyen és hasonló kérdések megoldása kívánatos, de ez csak akkor lehetséges, ha a termôhely-feltárás és értékelés gyakorlata visszakapja a korábban élvezett néhány évtizeddel ezelőtti rangját és lehetőségait.

Erdő-diagnózis

– ERTI-jelentés erdeink egészségi állapotáról –

Az erdőgazdálkodók számára sok hasznos és fontos információt tartalmaz az Erdészeti Tudományos Intézet (ERTI) Erdővédelmi Osztályának 111 oldalas és „A 2000. évi biotikus és abiotikus erdőgazdasági károk, valamint a 2001-ben várható károsítások” című prognózisfüzete.

A prognózisfüzet főbb megállapításai:
1. A károsítások területe és mértéke 2000-ben nem emelkedett.

2. Az erdőgazdálkodók 138 312 ha biotikus és abiotikus kárt jelentettek (1. táblázat).

3. A 2000. évre szóló előrejelzések 70%-ban bevaltak.

4. Növekedett az egyéni és társult formában erdőgazdálkodóktól beküldött erdővédelmi jelzőlapok száma.

5. Az erdővédelmi jelzőlapokat sok esetben hiányosan töltötték ki a beküldők.

6. A biotikus és abiotikus károkat csak a természetközeli (a természetes folyamatokra alapozott Pro Silva szemléletű) erdőgazdálkodással lehet csökkenteni.

A prognózisfüzetben 85 táblázat mutatja be a károsítások mértékét – gyenge, közepes, erős bontásban és összesen – ha-ban és a védekezéssel érintett területet ugyancsak ha-ban. A prognózisfüzetben 12 ábra szemlélteti az egyes károsítók (pl. pajor, cserebogár, szűfélék, aszálykár stb.) kártételi területének alakulását (ha-ban) 1962–2000 közötti években. Az egyes károsítások populációdinamikájáról 23 diagram tájékoztat. A 13 károsító lepkéről készült rajz a felismerést könnyíti meg. A füzet 16 színes fotóját az Erdővédelmi Osztály munkatársai készítették.

A színvonalas kiadvány gondos összeállítása *dr. Leskő Katalin*, a lepkerajzok *Szabóky Csaba* érdeme. Munkájukat illesse köszönet és elismerés! A prognózisfüzet forgatása során felmerült a kérdés, hogy az 1962 óta folyamatosan megjelenő összegező, értékelő prognózisfüzeteket az érintettek – erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók, szakemberek – olvassák-e? Ha nem, akkor – sajnos – sem az erdőtulajdonosokat, sem az erdőgazdálkodókat, sem a szakembereket nem érdekli erdeink egészségi állapota. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy az erdővédelem az erdőgazdálkodás mostohája. Gyanítom, hogy így van. Bár tévednék!

Dr. Csötönyi József

1. táblázat
A 2000. évi erdőkárok struktúrája (prognózisfüzet alapján)

A károsító megnevezése		A károsítók száma	A károsított terület		Védekezéssel érintett ter.	
			(ha)	%	(ha)	%
Biotikus	Rovar	44	60 320	44	1415	2
	Gomba	9	14 613	10	127	1
	Egyéb	1	964	1	183	19
	Növényi	2	3 158	2	10	–
	Vadkár		18 913	14	1 760	9
	Fapusztulás		2 597	2	38	1
Biotikus összesen			100 565	73	3 533	4
Abiotikus		10	37 747	27	4 324	11
Mindösszesen			138 312	100	7 857	6

A táblázat szerint az élővilág károsítása (az ember kártétele nélkül) 73%-os, az élettelen környezet károsítása pedig 27%-os arányt képvisel. A védekezéssel érintett terület a károsított erdőnek mindössze 6%-a. A prognózisfüzet az egyes károsítókról előrejelzést ad és ismerteti a védekezés módját.

2. táblázat
A 3 legnagyobb károsító

A károsító megnevezése			A károsított terület (ha)
Biotikus	Rovar	Tölgy-makk zsuzsokfélék	8 178
		Cserebogár	8 029
		Akáclevél-aknázómoly	7 953
	Gomba	Tölgylisztharmat	4 919
		Feketefenyő hajtáspusztulás	4 495
		Erdeifenyő tűkarcgomba	1 953
	Egyéb	Mezei pocok	964
	Növényi	Sárga fagyöngy (fakin)	2 105
		Fehér fagyöngy	10 53
	Vadkár	Téli vadkár	14 157
		Nyári vadkár	4 756
	Fapusztulás	Kocsánytalantölgy-pusztulás	1 274
		Fenyőpusztulás	345
Abiotikus		Hótörés	19 984
		Aszálykár	11 138
		Szélöntés	3 429

Erdeinkben – 2000-ben – a legnagyobb kárt a hótörés (19 984 ha), a vad (18 193 ha), valamint az aszály okozta (11 138 ha).

Erdészeti Szakvásár és Konferencia
Sopron
2001. augusztus 22-25.

A környezeti hatásvizsgálatok alkalmazásának elemzése

Összefoglalás

Magyarországon a környezeti hatásvizsgálatok alkalmazása az 1990-es évek közepétől vált széleskörűvé. A felmérés során vizsgált időszakban (1994-97) a hatóságokhoz benyújtott hatástanulmányok száma évente átlagosan 10 százalékkal növekedett, s 1997-ben már több mint 500 tanulmány készült.

A vizsgált időszakban dokumentáltak 37 intézmény (cég) vállalkozott hatástanulmányok kivitelezésére. Ezek zöme néhány meghatározott létesítménytípusra specializálódott. A vizsgálat kimutatta, hogy Magyarországon nincsenek olyan szakmai útmutatók, amelyeket a hatástanulmány-készítők és a hatóságok is irányvonalként követnének.

A hatástanulmányok minőségét az egyes környezetvédelmi felügyelőségek, nemzeti park igazgatóságok jelentősen eltérően ítélik meg. A minőségi hibák okaiként általában a kevés időráfordítást, a szakmai felkészületlenséget jelölték meg, ezenkívül a természetvédelmi hatóságok a tanulmánykészítők technokrata szemléletét, a természet- és tájképvédelem alulértékeltségét is kiemelték.

Kulcsszavak: környezeti hatásvizsgálat, KHV, a környezeti hatástanulmányok minősége

Analisis of Application of Environmental Impact Assessment

Summary

In Hungary the environmental impact assessment is applied in wide range from the middle of 1990. In the analysed period (1994-97) of the county-wide surveying the number of environmental impact studies submitted to the authorities grew by 10 % annually and in 1997 more than 500 studies were made.

In the analysed period there were 37 firms to make impact studies. Most of them focused only a few type of project. The surveying revealed that in Hungary there are not professional

guidelines that could be followed by the study-makers and authorities.

The impact studies qualified by the environmental protection advisory boards and national park managements had various qualities. It was signed that the reasons of the quality shortness are generally the less time expended on and the inadequate professionalism, besides that the technocratic view of points of the study-maker and the under-estimation of the importance of nature and landscape conservation were emphasized too by the natural conservation authorities.

Keywords: environmental impact assessment, EIA, quality of environmental impact studies

Bevezetés

Bár a környezeti hatásvizsgálatok magyarországi bevezetésének kezdetei az 1980-as évekre nyúlnak vissza, az alkalmazás csak a 86/1993 (IV.4.) Korm. sz. rendelet hatálybalépését követően vált széleskörűvé. Az említett (ideiglenes) szabályozást az 1995. évi LIII. sz. törvény emelte átfogó szintre, amely -a végrehajtást szabályozó jogszabályokkal együtt- meghatározta a kapcsolódó szakigazgatási eljárás rendjét, a hatástanulmányok általános tartalmi és formai követelményeit. A széles körű bevezetés óta eltelt viszonylag rövid időszak ugyan még nem elégséges az alkalmazási tapasztalatok minden részletre kiterjedő kiértékelésére, azonban a hatásvizsgálati folyamat résztvevői között nemritkán jelentkező konfliktusok, az érzékelhető szabályozási és képzési hiányosságok, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozásunk környezetvédelmi követelményei indokolják az alkalmazás jellemzőinek feltárását.

Magyarországon átfogó vizsgálatot még nem végeztek a problémakör egészére, s valójában még az sem ismert, hogy országosan milyen léptékű feladatot jelent az előírt hatástanulmányok kidolgozása, ill. értékelése, adott-e (érvényesül-e) a mindezekhez szükséges szakismeret és a folyamatban résztvevők elvárt együttműködési készsége?

A témakörhöz kapcsolódó hazai vizsgálatok eddig kifejezetten a szakigazgatási eljárás (környezetvédelmi engedélyezés) problémaköreinek feltárására

(Déri J. szerk., 1990.; Kovács E., 1994.; Varga P., 1996.), vagy a környezetvédelem egy-egy szakterületén meghatározott követelmények érvényesülésének elemzésére irányultak. Ez utóbbiak közül dokumentált felmérésen alapuló értékelések a tájvédelmi munkarészekkel kapcsolatosan jelentek meg. Magyar E. (1996) mintegy 50 konkrét hatástanulmány felülvizsgálatával és kérdőíves módszer alkalmazásával értékelte a tájvédelmi munkarészek szakmai színvonalát. Felmérési eredményei más publikációkhoz (pl. Dancsokné Floris E., 1996) is alapként szolgáltak. Mindezek (ill. a témakörben elhangzott konferencia előadások) alapján azonban nem vonhatók le a témakör egészére vonatkozó következtetések, mivel a közölt adatok szűkebb, specifikus tématerületre vonatkoznak.

Vizsgálatunk céljaként olyan alaptanulmány kidolgozását tűztük ki, amely majdan összehasonlítási alapként szolgálhat a hatásvizsgálatok bevezetését indokoló célok megvalósulásának kiértékeléséhez, a szabályozás és a szakirányú oktatás(képzés) megfelelőségének, hatékonyságának elemzéséhez. A tízéves vizsgálati időszakra (1993-2002) tervezett kutatás eddig kivitelezett első fázisa természetesen nem alkalmas minden érintett problémakör kiértékelésére, azonban számos vonatkozásban újszerű, hiánypótló információkat nyújthat mind a szakirányú oktatást végzők, a jogalkotók és a szakhatóságok részére, mind a hatástanulmányokat megrendelő beruházók és a hatástanulmányokat kivitelezők számára.

Anyag és módszerek

A kutatás célja a környezeti hatásvizsgálatok hazai gyakorlatának illetve általánosítható problémáinak feltárása volt. Vizsgálati feladatnak tekintettük az évente készítendő hatástanulmányok számának, típusának mennyiségi felmérését, a hatástanulmányok készítésével kapcsolatos vállalkozói készség és hozzáértés elemzését, az általánosítható minőségi problémák, illetve az engedélyező hatóságok ez irányú véleményének feltárását. Hangsúlyozzuk, hogy vizsgálataink célja nem az egyes hatóságok, hatástanulmány-készítők munkájának megítélése, hanem az általáno-

(*tanszékvezető egyetemi docens, NYME Erdőmérnöki Kar, Környezet- és Természetvédelmi Intézet Tanszék, 9400 Sopron, Ady E. út 5., tel.: 99/518-360)

sítható jellemzők feltárása volt. (Ez indokolja, hogy az információk bemutatásakor nem nevezzük meg az egyes felügyelőségeket, igazgatóságokat, cégeket és projekteket).

A vizsgálat alapvető módszereként a kérdőíves megkérdezést alkalmaztuk, amit személyes konzultációkkal, valamint konkrét hatástanulmányok kidolgozásának elemzésével egészítettünk ki.

A hat kérdéskörből, azon belül 42 számszerű adatból és két szóvegesen megválaszolható információsoportból álló kérdőívünket megküldtük valamennyi környezetvédelmi felügyelőségnek és nemzeti park igazgatóságnak. A 12 felügyelőség közül 11 részletes választ adott, a 9 nemzeti park igazgatóság közül öt teljes körűen kitöltött adatlapot, egy pedig részleges információt küldött a részünkre. Az így előállított mintegy 90, ill. 60 %-os minta statisztikailag már elégségesnek tekinthető a következtetések levonásához.

A kérdőíves felmérésen túl vizsgálatunkban felhasználtuk a Környezetvédelmi Minisztérium által kiadott „Ismeretető a környezeti hatásvizsgálat összefoglalását vállaló intézményekről” című, 1998-ban kiadott szakanyagot is, amelynek információit statisztikailag dolgoztuk fel.

Kiegészítő szóbeli interjúkat, illetve gyakorlati elemzést célzottan 8 hatásvizsgálati projekt, ill. hatástanulmány-felülvizsgálat kivitelezés során négy nemzeti park igazgatóság és három környezetvédelmi felügyelőség gyakorlatára vonatkozóan végeztünk. E vizsgálat során célunk nem az egyes hatástanulmányok konkrét értékelése, hanem a felülvizsgálatot „hivatalból” végző szakemberek általánosítható véleményének, gyakorlatának feltárása volt.

A vizsgálati eredmények és értékelésük

A hatásvizsgálatok száma Magyarországon

Az általunk vizsgált négyéves időszak (1994-97) alatt 1850 előzetes és 80 részletes környezeti hatástanulmány készült Magyarországon. A jóváhagyásra benyújtott hatástanulmányok száma évente átlagosan 10 százalékkal növekedett, s 1997-ben meghaladta az ötszázat.

Kiemeljük, hogy a részletes hatástanulmányok részaránya csekély, sőt az említett időszak alatt (7%-ról 4%-ra) csökkenő arányt mutat. A csökkenés okait célzottan nem vizsgáltuk, a kiegészítő információk (pl. a kérdőívek „meg-

jegyzés” rovataiban adott válaszok) alapján azonban *valószínűsíthető, hogy ebben az engedélyező hatóságok tudatos törekvése is szerepet játszik: a részletes hatástanulmány elbírálása bonyolultabb, idő- és munkaigényesebb feladat (pl. közmeghallgatások, véleményeztetések szükségesek), ezért inkább az előzetes fázis részletesebb kidolgozását követelik meg a berubázóktól.*

Az egyes környezetvédelmi felügyelőségekhez évente átlagosan 40-45 előzetes, s 2-3 részletes hatástanulmányt nyújtottak be. Az átlagot jelentősen

1. táblázat: A nemzeti park (természetvédelmi) igazgatóságokhoz szakhatósági állásfoglalás céljából megküldött hatástanulmányok száma (5 Igazgatóság adatai alapján)

(az Igazgatóság azonosítója)	(1)	(3)	(4)	(5)	(7)	Átlag
1994.	14	44	11	63	71	41
1995.	48	42	22	97	86	59
1996.	49	52	35	122	83	68
1997.	57	67	43	170	75	82
Összesen (1994-97).	168	205	111	452	315	250

A hatásvizsgálat-köteles tevékenységekre a környezetvédelmi engedélyt az esetek túlnyomó részében a hatóságok kiadták. Környezetvédelmi okokból az engedély kiadását a felügyelőségek többsége közel hasonlóan, a kérelmek 6-15 %-ában tagadta meg. Ugyanakkor jelentősen kiugró eltéréseket is találunk, a szélső értékeket a 26%-os, ill. az 1 %-os elutasítási arány jelentette.

A hatástanulmányok számát -a gazdasági fejlődés ütemén túl- a *hatásvizsgálatra kötelezett tevékenységek listájának esetleges változása is befolyásolja a jövőben.*

A környezetvédelmi felügyelőségek válaszadóinak többsége a bővítést nem tartja szükségesnek, de megítélésük szerint elengedhetetlen a listában szereplő tevékenységek pontosítása. A válaszadó nemzeti park igazgatóságok – egy kivételével – *a méretmegkötés nélküli, jelenleg csak a védetté nyilvánított területekre vonatkozó szigorúbb előírásnak a természeti területekre történő kiterjesztését szorgalmazza.* Megjegyezzük, hogy *amennyiben a természeti területekre vonatkozóan valóban bevezetésre kerül az említett szigorúbb előírás, úgy a kidolgozandó hatástanulmányok száma akár a duplájára is emelkedhet.*

A hatástanulmányok kivitelezése, jogosultság

A környezeti hatástanulmányok készítéséhez jelenleg nem szükséges

meghaladó számú (évente 100-150) tanulmány került az ország legdinamikusabban fejlődő régióiban (Észak- és Közép-Dunántúl, budapesti régió) illetékes egy-egy felügyelőség elé, az ország D-DK-i részén viszont a hatásvizsgálatot igénylő projektek száma felügyelő-ségenként 10 alatti volt.

A természetvédelmi szakhatóságok által véleményezett hatástanulmányok számának régiók szerinti eloszlása (természetesen) hasonló, az egyes igazgatóságok által vizsgált tanulmányok mennyiségét az 1. táblázat tartalmazza.

szakértői engedély, sőt a tervezési jogosultság bármely más módon való igazolása sem. Ez a gyakorlat nem ritka az EU országok körében sem, ott viszont számos országban az erre feljogosított független szakértői szervezetek minősítik az elkészített tanulmányokat. Nálunk a tanulmányok szakmai vizsgálatát is a döntéshozó hatóság végzi. A jogosultság szabályozására már több kezdeményezés is történt (pl. az Erdészeti és Faipari Egyetem és a METESZ közös javaslata 1991-ben), s megoldására több magas szintű szakmai bizottság is alakult (pl. a KTM koordinációjában 1992-ben és 1997-ben), az ez irányú érdemi munka azonban hosszabb-rövidebb időszak múltán mindig megakadt.

A hatástanulmányok kivitelezésére vállalkozó intézmények jellemzőit a KTM megbízásában 1997-ben készült felmérés (KTM, 1998) feldolgozásával vizsgáltuk. E szakanyag a nyilvánosan meghirdetett felhívásra beküldött jelentkezések alapján 37 cég szervezeti és szakmai adatait, valamint referenciáikat tartalmazza.

A környezeti hatásvizsgálatok kivitelezésére vállalkozó intézmények túlnyomó többsége (80%-a) 1993-tól kezdte meg ez irányú tevékenységét, csupán 7 intézmény munkái között található ennél régebben kivitelezett környezeti hatástanulmány.

A hatástanulmányokat készítő intézmények közül (saját közlésük szerint)

15 cég (40%) 1997-ben még nem rendelkezett hatásvizsgálati képzettségű (szaktanfolyamot, egyetemi tantárgyat v. külföldi szakmai gyakorlatot végzett) szakemberrel. Ennek oka nyilvánvalóan nem a szakemberhiány, mivel 1993-95 között hazánkban 6 országosan meghirdetett hatásvizsgálati szaktanfolyam került megszervezésre, s az Erdészeti és Faipari Egyetem már 1992-ben is önálló tantárgyként (Hatásvizsgálati módszertan) oktatta a szükséges szakismereteket a környezetvédelmi szakmőrök hallgatók részére.

A 37 intézmény összesen 52 olyan kiadványt, szakanyagot nevezett meg, amelyet a hatásvizsgálatok kivitelezésekor módszertani útmutatóként hasznosít. Ezek a válaszok közvetve az engedélyező hatóságok igényeit is jelzik, tekintve, hogy a tervezői gyakorlatban szokásosan szakhatósági egyeztetések előzik meg az engedélykérelmek benyújtását.

Az adatközlés alapján a szakanyag ellátottság összességében kedvezőnek tű-

nik, az alkalmazásban mutatkozó egyediség azonban ennek ellenkezőjét támasztja alá: a legalább két intézmény által alkalmazott szakanyagok száma csupán 10, szélesebb körben (legalább öt intézmény által) pedig csak két tanfolyami jegyzetet, két könyvet s egy műszaki irányelvet hasznosítanak. Ez utóbbiak között a „legkedveltebb” az MI-13-45-1990 számú műszaki irányelv, amelynek tartalma, fogalomrendszere azonban a hatásvizsgálatok részletes szabályozásának bevezetésével (1993-95) jó részt elavulttá vált. Mindezek azt jelzik, hogy Magyarországon nincsenek olyan módszertani útmutatók, kiadott műszaki irányelvek, amelyeket a batástanulmány-készítők és a szakhatóságok általánosan elfogadnának, s így közös munkájukban objektív irányvonalként követhetőek lennének.

A kiadványban szereplő intézmények nyilatkoztak arról is, hogy milyen tevékenységek vizsgálatára vállalkoznak (a 2. táblázatban néhány példát mutatunk be)

2. táblázat: A környezeti hatásvizsgálatok kivitelezésére vállalkozó intézmények száma és aránya

Tevékenység-csoport		
1-2. Mezőgazdaság (melioráció 500 ha-tól)	10	27%
3-7. Bányászat (pl.szén-, uránérc-, kőolajkitermelés)	16	43%
49. Felszín alatti vizek igénybevétele, vízkivétel	14	38%
59. Közúti járműjavító telep (50 db járműnél nagyobb)	20	54%
61. Vasúti pályaudvar	11	30%
67. Kőolaj, földgáz- és kőolajtermék-vezeték	10	27%
70. Kőolaj, kőolajtermék, földgáz tárolása (20 em ³ felett)	13	35%
84-87. Veszélyes hulladék ártalmatlanítás	30	81%
103-114 Védett természeti területen v. gyógyhelyen tervezett tevékenységek, ill. létesítmények	16	43%

(Megj.: a sorszámok azonosak 172/1999. (XII.6.) sz. kormányrendeletben megadott azonosítókkal.)

3. táblázat: A hatástanulmányok minőségének megítélése /az összes tanulmány százalékában/ 6 Nemzeti Park Igazgatóság, ill. 8 Környezetvédelmi Felügyelőség véleménye alapján

(a NP igazgatóság jele)	(1)	(3)	(4)	(5)	(7)	(9)
Igen gyenge minőségű, alkalmatlan	80	10	15	20	90	10
Elfogadható, ill. kiváló minőségű	0	65	70	40	10	60

(a környezetvédelmi felügyelőség jele:)	(A)	(B)	(D)	(G)	(H)	(I)	(J)	(K)
Igen gyenge minőségű, alkalmatlan	30	0	5	5	31	0	20	15
Elfogadható, ill. kiváló minőségű	20	70	85	65	87	60	60	55
(környezetvédelmi okból elutasítva)	(26)	(1)	(4)	(15)	(14)	(1)	(12)	(8)

A teljes adatállomány feldolgozásával megállapítható volt, hogy a környezeti hatásvizsgálatokat végző intézmények többsége csupán néhány meghatározott létesítménytípus vizsgálatára tartja alkalmasnak önmagát. A specializálódás természetesen a környezetvédelemben is kívánatos, itt azonban -legalábbis jelentős arányban- nem erről van szó. A környezeti hatásvizsgálatok ugyanis alapvetően valamely tevékenység miatt a környezetben várható változások feltárására irányulnak, s ebből a szempontból nem az egyes létesítmény-, tevékenységtípusok közötti, hanem az egyes környezeti elemek, rendszerek sajátosságai, vizsgálati módszerei közti különbségek a meghatározóak! Sajátos ellentmondás tapasztalható abban is, hogy a batásvizsgálatra vállalkozó intézményeknek csupán a 44%-a vállalná el ugyanannak a létesítménytípusnak a vizsgálatát, ha annak tervezett telepítési helye védett természeti területen lenne (pl. a kőolaj és földgázkitermelés hatásvizsgálatára „szakosodott” 10 vállalkozó cég közül 5 nem vállalja ugyanezt, ha a kitermelés pl. tájvédelmi körzetet érint).

A batástanulmányok minősége

A hatástanulmányok minőségének megítélésére 8 környezetvédelmi felügyelőség és 6 nemzeti park igazgatóság vállalkozott. Válaszaikat a 3. táblázatban mutatjuk be.

A minősítések között jelentős eltérések mutatkoznak. A nemzeti park igazgatóságok átlagosan a batástanulmányok 38%-át, a környezetvédelmi felügyelőségek viszont 11%-át minősítették igen gyenge, alkalmatlan szakmai színvonalúnak, de ezen túlmenően az egyes területi batóságok vélekedése között is jelentősek a különbségek.

Mindezek pontos okait csak további vizsgálatokkal lehetne egyértelműen tisztázni. A válaszadók írásos és szóbeli kiegészítései, megjegyzései alapján azonban valószínűsíthető, hogy az eltérő megítélésben jelentős a szerepe az egyes batóságok, sőt az egyes felelős szakeladók eltérő gyakorlatának („szigorának”, szakmai hozzáállásának). Ennek alátámasztására csak egy példát emelünk ki: a hozzá benyújtott hatástanulmányokat legnagyobb arányban (30 %) igen gyenge minőségűnek értékelő környezetvédelmi felügyelőség, ill. nemzeti park igazgatóság (90%) területi illetékessége egybe-

esik, s (természetesen) ugyancsak itt tapasztalható az elutasított engedélykérelmek legnagyobb aránya is (26%). Az itt elvégzett esettanulmányaink (a határozatok indoklásának vizsgálata) során megállapítható volt, hogy az elutasítások jellemzően a természetvédelmi szakhatóság nemleges állásfoglalása alapján történtek.

A minőségi problémák elsődleges okaiként a válaszadók -csaknem egyöntetűen- a szükségesnél kevesebb időráfordítást és a szakmai felkészültségét jelölték meg. A nemzeti park igazgatóságok válaszadói ezen túlmenően a jelentős okok között a tanulmánykészítők technokrata szemléletét, a természetvédelem és a tájkép-védelem alulértékelttségét is kiemelt tényezőként nevezték meg. A minőség javítását elsősorban a szakértői jogosultság szabályozásától (bevezetésétől) várják, a környezetvédelmi felügyelőségek ezen túlmenően módszertani segédletek, szabványok kiadását, kötelező mérések bevezetését tartják szükségesnek.

Irodalomjegyzék

Déri J. szerk. (1990): A környezeti hatásvizsgálatok módszerei és eredményei. Nemzetközi szintfelmérő tanulmány (kézirat). Budapest, KGI Informatikai Intézet

Dancsókné Fóris E. (1996): A táj ködbe vész? Környezet és Fejlődés, 1996. április (VI. évf. 3-4 szám), Budapest

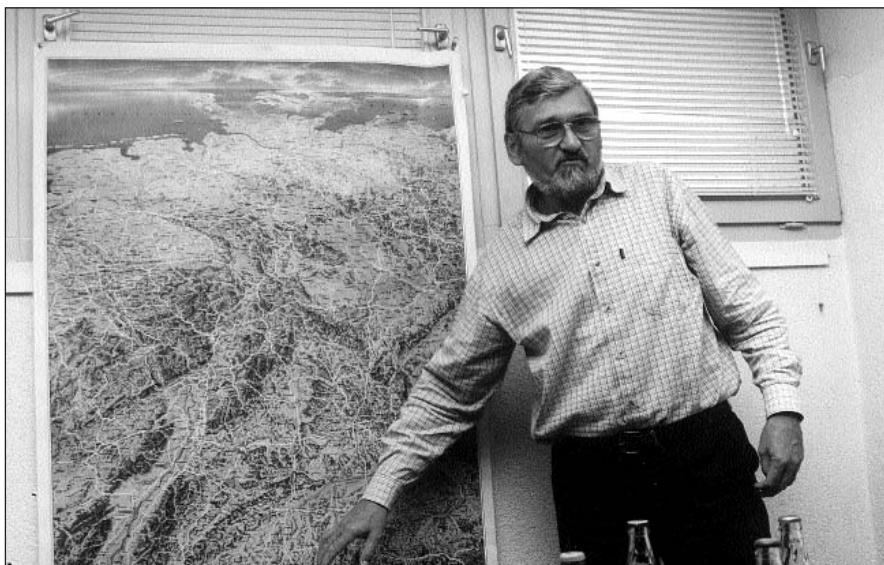
Kovács E. (1994): A környezeti hatásvizsgálat levegőtisztaság-védelmi szempontjai (A környezeti hatásvizsgálatok hazai alkalmazásának tapasztalatai). Az I. Országos Ipari Környezetvédelmi Konferencia kiadványa. Környezetvédelmi Információs Klub, Budapest

KTM (1998): Ismertető a környezeti hatásvizsgálat összefogását vállaló intézményekről. Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, Budapest, 1998.

Magyar E. (1996): A környezeti hatástanulmányok tájra vonatkozó munkarészei. Ö.K.O. VII. évf. 1-2 szám, Budapest

Varga P. (1996): Környezeti hatásvizsgálat a gyakorlatban. Környezet és Fejlődés, 1996. április (VI. évf. 3-4 szám), Budapest

MI-13-45-1990: A beruházások környezeti hatásvizsgálatának általános tartalma és módszertana. Műszaki Irányelv. KTM, Budapest, 1990.

Tapasztalatcsere a németországi erdészkedésről

Érdekes rendezvénynek adott helyet az OEE Baranya megyei csoportja. A német erdészkedésről – különösen a Baden-Württemberg tartományban szerzett tapasztalatokról – szerveztek beszélgetést Pécsen, a Mecseki Erdészeti Rt. központjában.

Az elmúlt évtizedben a baden-württembergi tartomány kormánya évi 6–8 magyar erdőmérnök számára biztosított lehetőséget – az anyagiak felvállalásával együtt –, hogy néhány hetet eltöltve szerezzenek tapasztalatokat az ott folyó erdőgazdálkodásról. A Mecseki Erdészeti Rt. dolgozói közül többen is részesültek német ösztöndíjban, az ő bevonásukkal szervezett az OEE helyi csoportja kötetlen beszélgetést. *Hobn Miklós*, *Papp Kálmán*, *Szőnyi János*, *Tóth Aladár*, valamint a „szomszédból”, a SEFAG-os *Horváth József* mondták el tapasztalataikat. Színesítette a képet, hogy az egyéb németországi kapcsolatokkal rendelkező *Túrós László* erdőmérnök és *Mufics Ferenc* erdész hozzájárásaikkal segítették a többoldalú vélemény kialakítását.

Meglehetősen egyöntetű volt a vélemény, hogy a német erdészek a szervezésben és a céltudatosságban jók igazán – no és a technikai feltételeik is adottak. A magas feltártság, a jó minőségű feltáróutak és természetesen a számítástechnikai

eszközök minden szinten történő alkalmazása jellemzi munkájukat. Az adminisztráció, a terepi adatrögzítés, -feldolgozás, a legkülönbébb adatbázisokhoz való hozzáférés lehetősége nagy segítség a sikeres munkához. A véleményekből az is kiderült, hogy a magyar erdészek szakmai felkészültsége semmivel sem rosszabb német kollégáikénál – de hát a lehetőségeik és a lehetőségekkel való élni tudás a mérleg nyelvével bizony feléjük billenti.

A kötetlen beszélgetés feltételeit, kellemes hangulatát *Szőnyi János* szervező, a helyi csoport elnöke, a formások teljes mellőzésével biztosította. Jelen volt a rendezvényen *Bogdán József* régiófelelős is, aki hozzászólásában megerősítette a többektől is elhangzott véleményt, miszerint sajnálatos, hogy ezek a tapasztalatok nem kapnak megfelelő nyilvánosságot, és így a mindennapos munkában is csak kevésbé használhatók.

Kép és szöveg: **Detrich Miklós**

Cél a közvagyon gyarapítása

Erdőgazdálkodás a NYÍRERDŐ Rt. területén

– Hatvanezer hektár állami erdőt kezelünk. Ez lényegében megegyezik a második világháborút megelőző uradalmi, városi és egyházi térségbeli erdők területével – mondta Kovács Gábor vezérigazgató.

Az 1990-es évek után is állami tulajdonban maradtak, mert a kárpótlás során jelentéktelen erdőterület került privatizálásra. Ami magánkézbe került, azt pótolták az állami gazdaságoktól hozzánk került területek. A térséget meghatározó agrárkörnyezetben a háború után mintegy 100 000 hektár erdőt telepítettek a mezőgazdasági termelősövetkezetek és az állami gazdaságok. A hatvanas évek agrárpolitikája következtében jelentős forrás áramlott az erdőtelepítésekbe. Főleg a gyorsan növekvő nyárfélék és az akác erdősítésére épültek a kisebb-nagyobb fafeldolgozó üzemek. Betöltötték feladatukat, hiszen nagyon sok embernek adtak munkát, és a gyümölcsstelepítések igényelte ládanyagnak valót számolatlanul igényelte a kielégíthetetlen szovjet piac. A faültetvények vágásérettek lettek, a keleti óriás birodalomból szinte ingyen jött a fenyőgömbfa. A négy térségbeli fafeldolgozó üzem – Vásárosnamény, Hajdúhadház, Tiszalök, Nyírbátor – annak ellenére jól működött, hogy az üzemekben nem éppen a korszerű technológiát lehetett találni.

– Azután jöttek a szűk esztendőek...

– Igen. A kilencvenes éveket megelőző piaci igények és viszonyok megváltozásával egykettőre kiderült, hogy a jogelőd FEFAG-nak inkább terhet jelentenek ezek az üzemek, mintsem megélhetési lehetőséget. 1992–93-ra a FEFAG olyan helyzetbe került, hogy 440 millió csődegyezséget kellett kötni. Az adóhivatalnak és a társadalombiztosítónak voltak a legnagyobb követelései. Azután később kiderült, hogy mindent beleszámítva az összes tartozásunk 1145

millió forint lett. Ez több, mint egymillió forint.

– Ne baragudj, de erre szokták mondani, hogy épeszű ember ilyen helyzetben lévő cég irányítását nem vállalja.

– Hát mit mondjak. Való igaz. Volt egyfelől ez a teljesen kilátástalan helyzet, másfelől a megváltoztathatatlan tény, hogy mi itt élünk, mi nem mehettünk valamennyien máshová dolgozni. Mi itt akartunk továbbra is megélni. A térség erdeiben végzett munkából megélni. Egy jó értelemben vett dac párosult az önérzetességgel, mert közben megtudtuk, hogy erdeinket a szolnoki, illetve a miskolci erdőgazdaságokhoz akarják integrálni. Ez volt az ÁPV felsőbb vezetésének szándéka. Nyílt titkot mondok el akkor, amikor megemlítem, hogy a szándék ellenére az akkori erdészeti

portfólió vezetőjének, Szabados János erdőmérnöknek hathatós segítségével megkötöttük a csődegyezséget, az ÁPV vezetője úgy nyilatkozott, hogy sokkal kisebb ellenszegülésért is el szoktak bocsátani. De végül is János is megúsza, és mi megkaptuk a 250 millió kilábalási pénzt. Tartozásainkat 1997. december 31-ig kellett kifizetnünk. Óriási küzdelem kezdődött. Harc az idővel. A 250 millióból 169-et rögtön az adóhivatalnak utaltunk át. Ezzel némi, az ügyben ilyenkor meglévő nyomástól szabadultunk. Igen ám, de amikor kitudódott, hogy kaptunk 250 milliót, folyamatosan jelentkeztek a hitelezők. Éjjel-nappal szólt a telefon, és idegőrlő heteken, hónapokon keresztül sakkoztunk a kifizetésekkel, míg végre visszafizettünk mindent.

– És hogyan élték meg mindezt a tömelletti kollégák, hiszen ők nem tehettek arról, hogy ez a helyzet állott elő?

– Semmi esetre sem. Amíg mi azon törtük a fejünket itt a központban, hogy hogyan mentsük meg a gazdaságot, az erdőben folyó munkáknak mennie kellett. A fakitermeléseknek azért, hogy árbevétel legyen, az erdőművelésnek meg azért, mert az erdőt nem hagyhatuk magára, bárhol alakuljon is a jövő. Ápolni, felújítani, pótolni kellett. Megegyeztünk, hogy a „háborús” helyzetre való tekintettel az erdészek saját zsebből fizetik a munkásokat, és az első adandó alkalommal visszafizetjük a tartozást. Most a nyilvánosság előtt ismételt köszönetet kell mondanom a vezetés nevében ezért a hozzáállásért.

Úgy érzem, hogy ilyen munkatársakkal dolgozni és együtt felelősséget vállalni nagy megtiszteltetés.

– És a létszámcsoökkentések...

– Természetesen elkerülhetetlen volt, mint mindenhol az országban. Igaz, ez nem elsősorban a vertikum erdőgazdálkodási ágát érintette, hanem a faiparban dolgozókat. Nagyot változott a világ. Az ol-

csó szovjet fapiac megszűnt, a nyugati lehetőségeket minőségi áruval lehetett csak kihasználni. Nyírbátor kivételével valamennyi nagy faipari üzemünket értékesítettük. Biztonsággal kijelenthetem, hogy a NYÍRERDŐ Rt. mára meg erősödött, és nemcsak a térség meghatározó munkaadója lett, hanem az ország erdőgazdálkodói között sem kell szégyenkeznünk. Ahogy rövid tömondatban megfogalmazva hirdetjük: cél a közvagyon gyarapítása.

– *Erdészek mint vállalkozók.*

– Az erdőszfézetés soha nem volt akora, amiből az erdőszcsaládok tisztességesen megélhettek volna. Kiegészítő jövedelemhez jutottak a termelőszövetkezeti háztájiban, bedolgozóként foglalkozhattak baromfi-, sertés- vagy egyéb állattartással, gyümölcs-, torma- és más növénytermeléssel.

Lehetőséget adunk ahhoz, hogy az erdőművelési munkákat vállalkozóként végezzék. A térségben nincs annyi külső vállalkozó, akik az erdőművelés feladatait el tudnák látni. Erőgépek, munkagépek beszerzéséhez kölcsönökkel járunk hozzá. Látványos eredményeket hozott már eddig is ez a kezdeményezés. A szerződéseket az első törzskönyvi választó gyűlésig kötjük. Az erdősz így maga választhatja ki azokat a falubelieket, akiket jól ismer, és így az egyes munkafolyamatokra a legmegfelelőbb ember kerül. Mondhatni presztízskérdésnek tekintik az erdőszítés sikerét, az erdő állapotát. A fahasználatot érintő munkákat már külső vállalkozók végzik. Így elkerülhetjük az esetleges félreértéseket és az ezzel kapcsolatos felesleges bonyodalmakat.

– *Elsőként szereztetek erdőtanúsítási okmányt.*

– Reméljük, hogy beváltja a hozzá fűződő reményeinket. Elsősorban üzleti tárgyalásainkon láthatjuk hasznát, hiszen nyugati vevőink nem hivatkozhatnak az áralkukor az okmány hiányára. Nyírlugoson már bevezettük a vonalkódos rönknyilvántartást. Minden rönknek „személyi igazolványa” van vonalkódos vagy csak egyszerű sorszámozott színes műanyag lapka formában. Ez az elmúlt évben megtörtént nagyértékű diórönk lopása esetén perdöntő volt a rendőrségi vizsgálat során.

– *E nem mindennapi küzdelmet megélt erdészek fogadják a harmadik évezred első Vándorgyűlésén az országból ide-sereglőket.*

– Nagy szeretettel várunk minden résztvevőt, és szeretnénk ízelítőt adni az elért eredményeinkből, a gazdálkodás során kialakított elképzeléseinkből és nem utolsósorban bemutatni a történelmi tájon élő emberek múltját és jelenét. Persze a teljesség igénye nélkül, de abban a reményben, hogy maradandót adunk, és megszerettjük az ország távolabbi térségeiből idelátogatókat szűkebb pátriánkkal.

– *Nébány gondolatot a látmivalókból.*

– Azzal kell kezdenem, hogy a mélypont 780 hektár erdőfelújítási hátralékát mára sikerült 50–70 hektárra csökkenteni. Az évi 1000 hektár véghasználat felújításánál technológiai változtatást vezettünk be. A természetközeli erdőneveléshez közelítünk. Akácok helyén tuskózás nélkül tölgyeseket nevelünk ott, ahol lehet. Ugyanezt tesszük a nyárasok helyén. Állományaink 29 százaléka tölgy. 10 000 hektárt meghaladó természetvédelmi területet kezelünk, melyek túlnyomó többsége értékes tölgyállományainkban található. A megemelt vágáskorral romló faanyag miatti értékkiesést a nyárasainkból és akácainkból kivett haszonnal kívánjuk pótolni. A veszteség nem kevés, hiszen a 120 évre megemelt tölgy véghasználati korral köbméterenként olykor 50 000 forint kieséssel kell számolni. A nyárasokat és akácokat nyeséssel neveljük. Létesítettünk erre (kedvező pénzügyi évek esetén) egy úgynevezett erdőfenntartási alapot, amiből a támogatáson felül is nyeséseket végzünk. Fiatal szakembereink még életükben hasznát veszik majd ennek a befektetésnek.

– *Az akác mondhatni reneszánszát éli.*

– Igen, és azt hiszem, hogy ez a helyzet a jövőben sem fog változni. A kutatással igen szoros a kapcsolatunk. A ki-

– Nébány szót a kulturális programról.

– Az elmaradtaknak mondott keleti régió óriási szerencséje, hogy mára még nyomokban megmaradt az a paraszti kultúra, mely nemcsak az építészetben, hanem az emberi mentalitásban is megtalálható. A tákosai református templom, melyet Notre Dame-ként emlegetnek, a XV. sz. végén épült nyírbátori templom, az erdélyi faépítészet alapján készült remek megtekin-

tése van a programban. A szatmárcsekei temetőben Kőlcsey síremlékének felkeresése ízelítőt ad mindabból, amit a térség adott a magyar kultúrának. A történelem során kialakult gazdasági, kulturális egységet a trianoni szerződés jóvátehetetlenül szétszakította. A helyi erdőgazdálkodás agrárkörnyezetben működik, s nekünk ettől nem elhatárolódnunk, hanem integrálódni kell. Összefogó szerepet kell betöltenünk. Az európai tendenciák is térségben gondolkoznak. A hajdantól nyolcszáz fakitermelőből mára már egyet sem alkalmaz a NYÍRERDŐ. Vállalkozók lettek. Olyanok, akik telen az erdőn dolgoznak, tavasszal a gyümölcsösben vagy a méhészetükkel foglalkoznak. A vendéglátást kedvelőknek is keresetkiegészítő lehet az ezirányú tevékenység. Megváltozott a világ. Az 1970-es nagy árvíz pusztítása után felépült házakban már fürdőszoba, víz, gáz is megtalálható, ami egy jobb életminőség alapja. A hajdantól mindenben önállóságra törekedő portákon rájöttek, hogy mindent nem lehet egyszerre csinálni. Valamilyen szakosodás felé kellett elmozdulni. Nekünk a magunk lehetőségeivel ezeket az erőfeszítéseket kell támogatnunk. Valamennyi vendégünknek kívánom munkatársaim nevében, hogy érezzék jól magukat, és élményekben gazdagodva térjenek haza Vándorgyűlésünkről.

– A Vándorgyűlés központi témája az erdő és a víz. A költő szóhasználatával „kettős teher és kettős kincs” a víz a térségben.

– Délről észak felé haladva területünkön javulnak a termőhelyi feltételek, s velük az állományok is. A határ közelében már bükkfoltok is előfordulnak a gyertyános-tölgyesekben. Az elmúlt évszázadok során a víz meghatározó volt a flóra kialakulásában. A Tiszát gátak közé szorították, és így az áradásokkor leszalad a térségből, mielőtt a természetnek jótékony hatását kifejtené. Az erdőgazdálkodásnak az árvizek éppoly gondot okoznak, mint a vízszegénység. A szatmár-beregi síkról kivezettük a vizet, tölgyeseink száradnak, természetes felújításuk egyre nehezebb. Nem tudhatjuk, hogy kilencven év múlva vajon milyen állományoknak lesz kedvező a klíma. Éppen ezért kísérleti jelleggel behoztunk néhány külhoni fafajt, melyek olyan termőhelyről származnak, ahol a szárazosodás már megtörtént, és kielégítő növekedést mutatnak. Néhány hektáros kísérleti területünkön vizsgáljuk ezeket. A biztonság kedvéért fel kell készülnünk a beláthatatlan jövőre, amelyet az esetleges globális felmelegedés okozhat.

Erdők Hete

2001. szeptember 15–22.

Az Országos Erdészeti Egyesület Erdészeti Erdei Iskola Szakosztálya által kezdeményezett ERDŐK HETE rendezvénysorozat idei programját az erdei szemét felszámolásának szenteli.

Erdei iskolai programok alkalmával egyre gyakrabban találkozni különféle szeméttel az erdőben, mely nem vet jó fényt az erdőgazdálkodókra, hiszen végül is azok területein találhatók. Az erdőszetvezők elmúlt évi egyesületi találkozójára alkalmával az egyik legégetőbb gondnak az erdei szemét áldatlan helyzetét említették. Az Állami Erdőgazdaságok Pártoló Tagi Tanácsának összejövetelén is felvetődött az erdőben lévő szemét elleni küzdelem kérdése. Egyesületünk e jelzéseket, kéréseket figyelembe véve 2001. évi programjába felvette az erdei szemét felszámolására indítandó programot.

Ezúton kérjük Egyesületünk tagságát, helyi csoportjainkat és szakosztályainkat, hogy az erdei szemét felszámolására indított programunkat támogassák. Kérjük az FVM Erdészeti Hivatalát, az ÁPV Rt. erdőszeti vezetőit, az erdőgazdasági részvénytársaságok vezérigazgatóit és munkatársait, a magánerdő-gazdálkodókat, hogy indítsanak akciókat az erdei szemét felszámolására. Vonják be a programba az önkormányzatokat, a természet- és környezetvédőket, és a munkáról adjanak hírt a médiákban.

Egyesületünk Erdészeti Erdei Iskola Szakosztályának tagjait kérjük, hogy a szokásos programok szervezésével, a diákság bevonásával segítsék a munka sikerességét. Az ERDŐK HETE alkalmával szervezzenek szemétszedést vagy igyekezzenek felszedetni az elkövetőkkel, felnőttekkel a szeméttel, készítsenek erdei szeméttérképet, írjanak ki rajzversenyt a témával kapcsolatosan, nyomozzanak a szemét összetétele alapján a szeméttelők után és kérjék fel szeméttel eltakarítására stb.

Az ERDŐK HETE rendezvénysorozatot országos ismertető kiadványban tesszük közzé, ezért kérjük, hogy a helyi rendezvények programját 2001. június 30-ig Egyesületünk e-mail címére szíveskedjenek megküldeni (oe@mtesz.hu).

A program megnyitására Debrecenben, 2001. szeptember 15-én kerül sor a Diószegi Sámuel Erdei Művelődés Házában, mely tagja az Erdészeti Erdei Iskola hálózatunknak. A KöM is ekkor, e helyen tartja a Takarítási Világnap hivatalos országos rendezvényét.

OEE Erdészeti Erdei Iskola Szakosztály

Pápai Gábor

Parlamenti bizottság ülése

A Parlament Területfejlesztési Bizottsága az erdészetet is közvetlenül érintő kérdésekről tárgyalt Kiskunfélegyházán, 2001. március 22-én, melyre meghívást kapott Egyesületünk is. A téma a Duna-Tisza közti homokhátság vízháztartási helyzetének, valamint az erdőgazdálkodás területfejlesztésben játszott szerepének helyszíni vizsgálata volt. Az előadók a vízzel kapcsolatos minden kérdést megtárgyaltak, de a megoldásokra való intézkedések és javaslatok a kistérségi programokban nem jelennek meg konkrét tennivalók formájában, kifogásolta *Balsay István* (erdőmérnök), a bizottság elnöke. A megállapítás tanulságos lehet az erdészek számára is. Vajon az erdőgazdálkodás megjelenik-e a kistérségi programokban és milyen módon? Szívesen közölnénk ezzel kapcsolatos információkat az Erdészeti Lapokban. Az erdőtelepítés tízéves programjáról *Barátossy Gábor*, az Erdészeti Hivatal elnöke tájékoztatta a jelenlévőket. Az előzőekhez kapcsolódva elmondta, hogy a magyar erdészeti szakemberek felkészültek arra, hogy a Tisza vízgyűjtő területén történő komplex erdősítési program tervét el tudják készíteni és a kivitelezésre is vállalkoznak. *Balsay István* kérdéseket fogalmazott meg az erdőtelepítési programmal kapcsolatosan, melyeket a területfejlesztés szempontjából tartanak fontosnak. A kérdések az erdőtelepítésből származó éves jövedelemről, a keletkezett kevésbé értékes faanyag hasznosításáról, az erdőtelepítésre való felkészülés helyzetéről, az erdőterületek növekedésének szociológiai hatásairól, a telepített erdők elsődleges rendeltetéséről szóltak. *Barátossy Gábor* válaszában kitért arra, hogy az erdőtelepítés gondjai között szerepel a természetvédelemmel való egyeztetés a fajokra, illetve a valós föld- és erdő-

tulajdonosok megtalálása problémás, az Állami Erdészeti Szolgálat túlterhelt, a kivetett bírságokat nem lehet behajtani (százmilliós nagyságrendű), adó módjára való behajtáshoz a PM nem járul hozzá. Az erdők kényszerkezelését megkezdtek. A vékonyfa ma exportpiacon kerül elhelyezésre. Kormányprogram kellene a gömbfa hazai feldolgozása érdekében. Egyetértett, hogy a földalapú mezőgazdasági támogatás legyen kiterjesztve az erdőtelepítésre is. *Göbölös Antal* igazgató értékes szakmai hozzászólásával magyarázta meg a jelenlévőknek az erdő pozitív szerepét az Alföldön és a vízháztartásban.

Balsay István elnök kérte Egyesületünket, hogy a felvetett témákban szakmai segítséget nyújtson az árvízi kérdésben az érintett országokkal való kapcsolatfelvétellel is.

A rendezvény tanulsága, hogy az erdőgazdálkodás nem csupán szakmai kérdés, hanem a lakosság és a nem szakemberek számára szociológiai, társadalmi kérdés, melyre a válaszokat a kistérségi területfejlesztési tervek kidolgozásakor kell megadni, úgy, hogy a döntéshozók egyértelműen megértsék a szándékot és a feladatot. Egyesületünk szakosztályaink szakmai ajánlásaira támaszkodva, partner akar lenni a feladatok megoldásában.

Kép és szöveg:
Ormos Balázs

Kisvizek Védelme Program

Magyarország területének egynegyede a múlt század közepén még állandóan vagy időszakosan vízzel borított volt, ez az arány mára alig 2%-ra csökkent. A megsemmisült élőhelyeken a jellemző növény- és állatvilág nagy része kipusztult, a kevés újonnan képződő víztest pedig sem minőségében, sem mennyiségében nem képes ellensúlyozni ezt az ökológiai veszteséget. A megmaradt vizes élőhelyek számos védett növény- és állatfajnak nyújtanak élettérrel, ezért védelmük a biológiai sokféleség megőrzése szempontjából rendkívül fontos.

A WWF Magyarország 1999-ben indította el programját, amely Magyarország összes, 5-6 hektárnál kisebb állóvizének feltérképezését, országos kataszterének elkészítését, kezelési, védelmi programjának kidolgozását tűzte ki célul.

A program eddig elért eredményei és a közeljövőre vonatkozó tervei:

- Országos digitális tókataszterünkön 4000 tó szerepel, közülük eddig 130 tó ökológiai állapotát mértük fel.

- Tavasszal elkezdődtek a kisvárdai Vár-tó rehabilitációs munkálatai, a helyi önkormányzat és a lakosság támogatásával. A Vár-tó élővilágát bemutató tanösvény várhatóan júniusban készül el.

- Idén nyáron a Harka-tó mellett, Harkakötőnél és Tápiószelén további tanösvények építése kezdődik, Tardoson, a Malom-völgyi tónál pedig oktatótáblát állítunk.

- Júliusban tótakarítási akciónapot szervezünk Békéscsabán.

További információ:

Ereifej Laurice, Kisvizek Védelme programvezető, WWF Magyarország

Tel.: (1) 214-5554/124, e-mail: laurice.ereifej@wwf.hu

Egy új típusú erdőgazdálkodás szükségessége, fogalma és főbb alapelvei

Fatermesztés és erdőgazdálkodás

Közismert, hogy az erdők kezelését a történelem folyamán megelőzte az erdők kihasználása. Hosszú időre volt szükségünk, míg megértettük, hogy az erőforrásokkal – köztük az erdővel – *gazdálkodni kell*, vagyis az azonnali szükségletek kielégítésén túlmenően gondoskodni kell arról, hogy a jövőbeni igényeket is ki lehessen majd elégíteni. Így kezdték el kifejleszteni – idestova két évszázada – az erdőirtás, illetve fakitermelés helyett az élő, önmagát fel- és megújítani képes erdővel való gazdálkodás különböző módjait.

Ez a gazdálkodás térségünkben jó ideig szinte kizárólag (vagyis nem teljességgel, de döntően) a fatermesztési igényekkel számolt, és fő célja az volt, hogy a *faanyagtermelés hosszú távon legalább azonos mértékben folytatható legyen*. A fahozamot – az erdőterület nagyságának megőrzésével, a letermelt erdőterületek felújításával – sikerült is azonos szinten tartani, vagyis sikerült biztosítani a *fahozam tartamosságát*. Mi több, a századok során kifejlesztett módszerekkel sok helyen sikerült a termőhely által lehetővé tett fahozamot *maximalizálni* is.

Ezzel – úgy tűnt – megoldódtak az erdők és a fatermesztést veszélyeztető problémák. A természetes erdőknek gazdasági erdökké alakítása pedig azt a látszatot keltette, hogy a lehető legegyszerűbben és leggazdaságosabban sikerült megvalósítani mind a fatermesztést, mind pedig a fakitermelést.

A fahozamra való koncentráció azonban azzal járt, hogy *sajátos, a természetétől jelentősen eltérő* – annál egyszerűbb, sematizált, sok esetben degradált – *erdőszerkezet alakult ki*. Nagy területű tarvágások jöttek létre, nemesített, illetve idegenhonos szaporítóanyagot használtak, a fákat biológiai életkoruknál jóval hamarabb vágták le, és több más biológiai erdőjellemző is lényegesen átalakult. Mi több – mivel a tápanyagokat is tartalmazó faanyagot (beleértve a gallyakat) kiszállítják az erdőből – az alkalmazott technológiák *hosszú távon* kizárólag a fatermesztést nézve is növekvő költségeket és elmaradt hasznót vonzanak maguk után.

Szintén kizárólag a fatermesztést tekintve is megállapítható, hogy – az eredeti szándékoktól eltérően – eddig nem sikerült biztosítani *sok mindennek a megújíthatóságát* (Csóka–Somogyi, 2000). Az erdőművelés egyszerű célok megvalósítása érdekében végzett egyszerű kezelésekkel állt (O'Hara et al., 1994); nem csoda, hogy ez egy – a természetesnél sokkal egyszerűbb szerkezetű – erdő létrejöttét idézte elő.

A faállományok intenzív kezelése az erdő működésének megváltozását is maga után vonta. Nézőpontunkból ennek elsősorban az a következménye, hogy az erdők sok, nem faanyagtermeléssel kapcsolatos haszna, szolgáltatása, funkciója is csökkent értékűvé vált (Somogyi, 2001). Ennek az emberiség számára leginkább kedvezőtlen, de csak hosszú távon jelentkező példája, hogy *az erdők, mint életközösségek is, degradálódnak*. Az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent az erdőkben létfeltételeiket megtaláló fajok száma (pedig a természetközeli erdőkben él az őshonos hazai flóra és fauna több, mint 60%-a, és ezekben található a védett fajok tekintélyes hányada is; Pomázi–Csanády, 1995). Tönkrementek vagy degradálódtak az *életmi láncok* is – amik pedig az erdő működésének alapelemei –, és a még a természetes erdő több-kevesebb sajátosságát mutató erdőfoltok szigetszerű elhelyezkedésűekké váltak (fragmentálódtak). Nem csoda, hogy az utóbbi időben természetvédelmi problémák jelentkeztek az erdőkben is. A korábbi erdőművelésnek azonban – kihatásait tekintve – talán az volt a legjelentősebb következménye, hogy *kontinensünkön*

szinte teljesen eltűntek a természetes szerkezetű és működésű erdők.

A fenti jelenségek felismerése és azok kedvezőtlen voltának elismerése azt jelenti, hogy rájöttünk arra, hogy egyetlen erdei termék előállítására való koncentráció – bármelyik termék legyen is az –, illetve a fatermesztés iparszerűvé tétele befolyásolja, általában pedig csökkenti az erdőnek azt a képességét, hogy mind a faanyaggal, mind más termékekkel és szolgáltatásokkal is ellásson minket, és ezért *ma már* nem elfogadható. Ez jelentős felismerés, különösen annak fényében, hogy megállapítható: *az erdők nem járulékos igényeinket elégítik ki, hanem létfeltételeinket biztosítják* (Somogyi, 2001). Mindezek miatt a fatermesztés-központú, iparszerű erdőgazdálkodás a társadalom számára *ma rövid távon és helyileg talán még elfogadható, hosszú távon és nagy területeken azonban semmiképpen sem*.

Ez nem a korábbi vagy akár a jelenlegi erdőgazdálkodás kritikája, sokkal inkább *előretekintés*, a fejlődés irányának a megfogalmazása. Kritikáról már

csak azért sem lehet szó, mert elsősorban nem az erdészszakma, sokkal inkább az egész társadalom igényeinek a növekedése volt a felelős – és ma is az – a jelenlegi állapot kialakulásáért, hasonlóan ahhoz, ahogyan pl. egy-egy bánya használatáért, majd kimerüléséért sem a bányászok, hanem a kibányászott nyersanyagokat igénylő és fogyasztó társadalom okolható. Ez viszont azt is jelenti, hogy az erdők megőrzése mindenekelőtt attól függ, hogy *sikerül-e a társadalom igényeit és az erdők teljesítőképességét összhangba hozni*. Ennek az összhangnak a megteremtésében és fenntartásában természetesen az erdészszakma is sokat kell tegyen. Közvetlen felelőssége elsősorban az, hogy jól ismerje az erdő terhelhetőségét és azt a társadalomnak jelezze, továbbá hogy az erdőgazdálkodást – a tartamosság fogalmának kibővítésével – természetközpontúbb tegye.

Tartamosság és fenntarthatóság

Az erdők fent említett teljesítőképessége az alapja a tartamosságnak. Az erdő jellemzői szorosan összefüggenek egymással, és egyelőre nemcsak hazánkban, de máshol sem sikerült még elérni azt, hogy az erdőgazdálkodás ne csak a faanyagtermesztéssel kapcsolatban legyen tartamos, hanem *az erdő valamennyi jellemzője egyszerre fenntartható legyen*.

Ezt mutatja többek között az a tény is, hogy létrehoztak egy olyan intézményt (Fenntartható Erdőgazdálkodási Intézet, ISF), amelynek a célja a fenntarthatóság problémáinak megoldása. Ez az intézet megfogalmazott jónéhány olyan szempontot, amelyet figyelembe kell venni az erdőgazdálkodás fenntarthatóságának megvalósítása végett (*táblázat, ISF 2000*). A minél teljesebb körű fenntarthatóságot biztosító gazdálkodás

kifejlesztése sok más formában nemzetközileg is (lásd erdészeti miniszteriális konferenciák), de nálunk is (erdészeti törvénykezés, erdőtanúsítási rendszerek kialakítása, Nemzeti Biodiverzitási Stratégia és Akció Program, NBSAP 2000 stb.) az erőfeszítések

középpontjában áll (Páneurópai Kezdeményezés, 2000).

A fenntartható erdőgazdálkodásnak a *Fenntartható Erdőgazdálkodási Intézet által megfogalmazott nébánya alapelve (ISF 2000, némileg módosítva)*

- Az erdőgazdálkodásnak meg kell védenie, fenn kell tartania és/vagy helyre kell állítania az erdő-ökoszisztémák és azok részeinek életképességét és szerkezetét és a természetes folyamatok működését – beleértve a természetes bolygatásokat – az erdőre jellemző valamennyi tér- és időléptékben. (Az erdőre jellemző természetes, illetve mesterségesen lehatárolt térléptékek – mérettartományok – többek között: a faegyedek, facsoportok, erdőrészek, populációk, táj, hegység, ország, kontinens. Az időléptékek közé tartozik a nap, a vegetációs idő, az év, a vágásforduló, a fák természetes életkora stb.).

- Az erdőgazdálkodásnak meg kell védenie, fenn kell tartania és/vagy helyre kell állítania a talaj termőképességével, produktivitásával és stabilitásával kapcsolatos természetes folyamatokat.

- Az erdőgazdálkodásnak meg kell védenie, fenn kell tartania és/vagy helyre kell állítania az erdők természetes fajainak (beleértve a flóra és fauna mellett valamennyi gomba-, továbbá mikroorganizmus-faj) faji és fajon belüli változatosságát és természetes egyensúlyát az erdő-ökoszisztémák egészségének hosszú távú fenntartása érdekében.

- Az erdőgazdálkodásnak elő kell segítenie az őshonos fajok felújulását az értékes őshonos génállomány védelme miatt.

Természet, erdő, gazdálkodás

Ahogy az a fent idézett elvekből is jól látszik, a fenntarthatóságnak – a nyilvánvaló gazdasági és társadalmi/szociális elvek mellett – vannak *biológiai alapjai* és ezeknek megfelelő *feltételei*. *A jövőben leginkább ezekre a biológiai alapokra kell koncentrálnunk*. Ezért sorozatunk is elsősorban ezekkel a biológiai kérdésekkel foglalkozik.

Ezek között hangsúlyosan szerepelnek azok a szempontok, amelyek az *erdők természetességének a megőrzésével kapcsolatosak*, vagyis hogy az erdőben és annak fizikai vagy társadalmi környezetében minimálisra csökkentjük az erdő működését kedvezőtlenül befolyásoló tényezőket, s hagyjuk érvényre jutni az erdő természetes folyamatait (többek között az önregeneráló, öngyógyító folyamatokat).

De vajon *miért szükséges a természetbe, mint bázisba, mint viszonyítási alaphoz ragaszkodnunk, a természetes állapotok és folyamatok elsődlegességét elfogadjunk?* A mai viszonyok között – ha nem is Magyarországon – találunk teljesen érintetlen, kizárólag a természet törvényei szerint működő erdőket (őserdőket), és találunk az intenzív mezőgazdasági termeléshez nagyon hasonlóan kezelt, „kukoricatáblaszerű”, sematikus faültetvényeket is – az előbbi vagy az utóbbi a jó minta? Netán mindkét erdőformára szükségünk van? Esetleg a lehetséges erdőformák e két szélső esete között van valahol az az erdőforma, amellyel a társadalmi igényeket úgy lehet kielégíteni, hogy az erdő stabilitása, egészsége ne forogjon veszélyben?

Ahhoz, hogy ezekre a kérdésekre megfelelő válaszokat kapjunk, érdemes abból a tényből kiindulnunk, hogy az erdők évmilliókig tartó fejlődés során alakultak ki. Ezen igen hosszú idő alatt a természet nagyon sok mindennel kísérletezett, és mára többnyire a hosszú távon is *életképes rendszerek, működőképes erdők maradtak fent*. Ez az *életképesség* a már jó ideje jellemző, változékonyságában is többé-kevésbé állandó környezeti feltételekhez való nagyfokú alkalmazkodást, *regenerálóképességet, továbbá stabilitást*, vagyis fennmaradó képességet jelent.

Az erdő tehát „tudja”, hogy hogyan kell működni. De *mi vajon tudjuk-e, hogy hogyan kell az erdőt* (nem faállományt!) „működtetni”, és hogy ennek érdekében hogyan kell az erdőbe beavatkozni? Netán jobban tudjuk ezt, mint az erdő? Mondhatjuk-e azt, hogy „nekünk kell az erdőt nevelni”, s nem

szabad hagyni, hogy az neveljen minket (EL, 2000)?

Az emberiség történelme arra tanít minket, hogy az erdőt „nagyon jól ismerőnek” is *szerényen és alázatosan* kell e kérdésekre választ adnia. *Az erdő annyira összetett, változatos, tér- és idődimenzióit tekintve olyan bonyolult rendszer, amelyről – akár bevalljuk, akár nem – bizony nagyon keveset tudunk.* Talán egy-egy konkrét emberi cél rövid távú megvalósításával kapcsolatban sikerült olyan ismeretre is szert tennünk, amivel az erdőnél többet „tudunk”, de az erdő összes funkcióját, az összes erdei termékkel és szolgáltatással való *együttes* gazdálkodást illetően, és ami a legfontosabb: az erdő egészének fenntartását illetően, semmiképpen sem. Mindezek miatt tehát a *fenntartatóságnak központi eleme a természetközelség, a természetbe közeltetés, az, hogy az erdőt hagyjuk működni, és hogy beavatkozásaink során az erdei folyamatokat utánozzuk.* A gazdálkodásnak *minél inkább* a természetet kell alapul vennie, *minél inkább* a természetben tapasztalható követnie, és azon kell lennie, hogy a gazdasági erdők is minél jobban hasonlítsanak a természetes erdőkre.

A „*minél inkább*” arra utal, hogy nincs egyértelmű mérce, nincs egzaktul meghatározható hely a fent említett, az őserdőtől a faültetvényig terjedő skálán. Mivel nem tudjuk, hogy mennyire lehet terhelni, és a természetes működésüktől és állapotuktól eltávolítani az erdőket anélkül, hogy életképességüket el ne veszítsék, igyekeznünk kell annak a működésnek, illetve állapotnak, ti. a természetes működésnek és állapotnak a közelében tartani az erdőt, amelyről az evolúció során már *bebizonyosodott*, hogy hosszú távon – sőt *az ember nélkül is* – életképes.

Ugyanakkor nem lehet csak egyféle módon gazdálkodni, hanem – alkal-

mazkodva a természet sokszínűségéhez és az emberi társadalom sokféle, helyenként és időben is változó igényéhez – *sokféle módon* kell, és ez magában foglalja a gazdálkodásnak a természetességi-mesterségességi skálán való különböző módozatainak alkalmazását is. Ez többek között azt is jelenti, hogy *törekedni kell az erdők sokféleségének a megőrzésére*, arra, hogy a különböző mértékben természetes – vagy ha úgy tetszik: mesterséges – gazdasági erdő és faültetvény mellett legyen védett erdők, sőt őserdők is, és hogy *megőrződjenek a gazdasági erdők biológiai jellemzői és értékei* (biodiverzitás, struktúra, természetes folyamatok) is.

A természetes vagy ahhoz közeli állapotú erdők hiánya (és az erdőrezervátum-program szinte teljes leállása) hazánkban azért is kedvezőtlen, mert éppen a természetes erdők azok, amelyek tanulmányozása révén iránymutatást kaphatnánk erdeink helyes kezelését illetően. A magukra hagyott, védett erdőterületek nemcsak azért fontosak, mert bennük menedéket lelhet sok olyan élőlény, ami gazdasági erdőben nem találja meg életfeltételeit. *A természetes erdő annak a tudásnak lehetne a forrása*, amit az erdő működéséről ma még nem tudunk, s ami szükséges volna az erdőben folytatandó, a fenntartható termelés szolgáló gazdálkodás kialakításához.

A természetorientáltság mint a korszerű gazdálkodás egyik alappillére természetesen csak általánosságban megfogalmazható követelmény. *Minden erdő más*, mindenhol mások a természeti, gazdasági és szociális körülmények, és ezért mindenhol mások a gazdálkodás konkrét céljai és lehetőségei is. A természetorientáltság éppen azt jelenti, hogy (az ültetvényeket kivéve) sehol sem törekszünk kizárólagosságra, pl. kizárólag fatermesztésre, illetve más okokból folytatott intenzív gazdálkodásra (bizonyos célok maximalizálására), arra viszont

igen, hogy erdeink biológiai szempontból minél egészségesebbek legyenek. Az erdőgazdálkodó abban tehet legtöbbet, hogy ügyel az erdők egészségi állapotára: struktúrájának és működésének alakulására, ezen belül is a biológiai sokféleség fenntartására.

A biológiai sokféleség

Az erdők említett sokfélesége csak egy megnyilvánulási formája annak, amit manapság úgy szoktak hívni, hogy *biológiai sokféleség*. Ennek különböző formái egy-egy erdőn belül is megfigyelhetők. Nem azonosíthatók az adott területen előforduló fajok sokféleséggel, az ún. fajgazdagsággal. Ez a biológiai sokféleségnek csak az egyik mutatószáma, s csak keveset árul el az élet más megnyilvánulási formáinak a változatosságáról. *Sokféle sokféleség van*, s a fajgazdagság is csak egy ezek közül. További, igen fontos formája a sokféleségnek pl. az egyes fajok tényleges, illetve potenciális *genetikai készlete*, valamint az erdő különböző – az erdőművelési módszerekkel jelentősen befolyásolható – *strukturális elemeinek* a változatossága.

Ilyen strukturális elemek pl. az egyes élő fák (elhelyezkedésükkel, abszolút és relatív méreteikkel), az erdőszegélyek, az élő és holt fák, a cserjeszint, az őshonos fajok aránya az idegenhonosokhoz képest, a természetes erdei vízterek, az idős (sőt igen idős), korhadó, kidőlt fák jelenléte megfelelő sűrűségben, a nagyvad, az élelmi hálózatok, illetve sok minden más, ami az erdő térben, időben és sok más szempontból változó szerkezetét kialakítja. Ezekkel és más fontos biológiai kérdésekkel a sorozat további fejezeteiben foglalkozunk részletesebben.

Szükséges azonban már itt megemlíteni, hogy a *biodiverzitás megnyilvánulási formái különböző léptékekben nagyon eltérőek*. Egy-egy természetes erdő pl. valójában sok kisebb-nagyobb méretű, eltérő tulajdonságú erdőrésszel együttese. A mai gazdálkodás ezzel szemben elsősorban ún. erdőrészekben – önmagában homogén, átlagosan mintegy 5,5 ha nagyságú erdőfoltokban – gondolkodik. A természeteshez képest így egy viszonylag kicsi, más jellegű, más léptékű – kedvezőtlen – erdőfolt-változatosság alakult ki.

A helyes erdőgazdálkodás egyik legfontosabb eleme, hogy az erdei sokféleséget ne csökkentse, hanem a természeteshez közelítse, illetve ahhoz közeli állapotban tartsa. A sokféleséget ugyanakkor ugyanúgy nem szabad maximalizálni, mint a fatermesztést. *Téves* ezért az a nézet, hogy a lehető legnagyobb változatosságra kell törekedni. A túl magas diverzitás ugyanúgy nem természetes – és nem is az egészségnek a jele –, mint a túl alacsony és a

(legalábbis átmenetileg jelentkező) „nagy” diverzitás nem érv bizonyos technológiák mellett. Csak azért pl., mert egy tarvágás után az új faállomány megerősödéséig nagyobb a terület diverzitása, mint a zárt erdőé, nem szabad tarvágásokat létrehozni (ezzel nem lehet tehát a tarvágások mellett érvelni), s nem szabad olyan erdőtüpusok kialakulását hajszolni a minél nagyobb biodiverzitás elérése érdekében, amelyek a termőhelynek nem felelnek meg. Ugyanígy nem helyes érvelés, hogy exóta fajok alkalmazása növeli adott terület fafajainak számát, tehát növeli a biodiverzitást. (Az említett érvelések helytelenségét későbbi fejezetek mutatják meg.)

Biodiverzitás – habitat-diverzitás

A fajok sokféleségéből adódik, hogy az erdőre egyben a *habitatoknak* – az egyes élőlények által igényelt környezeteknek – a *sokfélesége* is jellemző.

E sokféle habitat kezelése (kialakítása, megőrzése) igen bonyolult volna, ha minden egyes habitatra (vagyis minden odúra, cserjére, az ágak megfelelő méreteloszlására stb.) külön-külön ügyelnénk. Jelenlegi ismereteink alapján lehetetlen az erdőt így kezelni, de nincs is rá szükség. Ha az erdő faállományát és más, az erdőművelés által közvetlenül befolyásolt részét vagy jellemzőjét természetközeli állapotba hozzuk, illetve ott tartjuk, akkor az erdő jellemzően nagy regenerálódó képessége következtében az esetek többségében magától kialakul a környezetnek és az élőlényeknek az a dinamikus kapcsolatrendszere, ami az adott erdőre természetes körülmények között jellemző, s ami biztosítja is az erdő fennmaradását. Az erdőnek ezt a természetközeli állapotát gyakorlatias erdőművelési eljárásokkal közelíteni lehet.

Ennek az új szemléletnek a lényegét érdekes módon már vagy három évtizede a következőképpen fogalmazta meg egy amerikai erdőművelő (Smith, 1972): az erdőművelésnek az „elegáns változatosság” létrehozása és fenntartása felé kell fejlődnie,

olyan változatosság felé, amely „nagyobb, mint ami legvadabb jelenlegi elképzeléseink szerint létezhet”. Ha szabadjára engedjük képzeletünket és figyelünk a természetes folyamatokra, az erdő legszélesebb értelemben vett ökológiai tulajdonságaira, akkor *nem nehezé levezetni azokat a gyakorlati eljárásokat, amelyek ebből az elvből következnek.*

Korszerű erdőgazdálkodás és holisztikus szemlélet

A korszerű erdőgazdálkodás a fentiekből adódóan sokféle elemből áll össze. Nem elég pl. az, hogy egy dombvidéki erdő faállománya gyertyános-tölgyes, vagyis őshonos főfafajokból áll; ez még nem jelenti, hogy ott kialakul a természetközeli erdő valamennyi főbb jellemzője. Az erdei nagyvadfajok egy jó része őshonos, ugyanakkor e fajok természetes ellenségeinek hiánya és az állományuk tűrhetetlen sűrűsége a hazai erdők többségében szintén inkább mesterséges erdőre jellemző. Ugyanígy, önmagában az erdészeti terminológia szerinti természetes felújítás alkalmazása még nem elég ahhoz, hogy gazdálkodásunk korszerű, „természetközeli” legyen. *Minél több erdőjellemtől tudunk természetes állapotában vagy ahhoz közel tartani, annál természetesebb az erdő, és annál természetesebb a gazdálkodásunk.*

Az erdőgazdálkodás megújításakor az összes gazdálkodási cél és az összes fontosabb erdőjellemtől együttes optimalizálására, a rövid és a hosszú távú érdekek egyensúlyának megteremtésére van szükség. Ez megköveteli egyrészt azt, hogy *minél több érdekelt felet vonjunk be a gazdálkodást érintő főbb döntésekbe* (Somogyi, 1994b), másrészt viszont azt, hogy rendelkezésre álljon a döntéshozzá szükséges összes fontos információ, és ismerjük az egyes döntési variációk lehetséges következményeit.

Ez utóbbiakhoz az erdészeti kutatások *intenzívebbé tétele*, részletesebb erdőfeltárazás, korszerű informatikai módszerek (pl. GIS) alkalmazása, továbbá az szükséges, hogy a *legújabb tudományos és technikai eredményeket minél előbb átültessék a gyakorlatba*. Ezen követelmények teljesítésének, az erdőgazdálkodás átalakíthatóságának, valamint az erdő folyamatainak sebessége miatt az *erdőgazdálkodás megújítása csak fokozatosan és csak hosszú távon valósítható meg.*

Az optimalizálás, az érdekek egyensúlyának kialakítása, illetve fenntartása persze minden erdő esetében más és más. Nemcsak ebben, de más könyvben sem lehetne ezért minden esetre konkrét receptekkel szolgálni. Erre azonban nincs is szükség. A természetközeli erdőgazdálkodás olyan kresztáblák gyűjteménye, amely kijelöli azt a helyes utat, amelyet a természet iránymutatásai segítségével választani érdemes. Egy olyan *szemlélet* kialakítására van szükség, amelyből az egyes esetekre alkalmazandó módszerek levezethetők. Ez a szemlélet feloldja azt a látszólagos ellentétet is, amit az erdőgazdálkodás ökonómiai, valamint ökológiai szempontjai között feltételeznek. Az ökológia a természetben működő, az evolúció folyamán kialakult és működőképes rendszerek ökonómiája; ha az erdőből származó összes *hosszú távú hasznot* állítjuk szembe az összes *hosszú távú költséggel*, akkor az emberi társadalom ökonómiáját is ehhez a természetes ökonómiához lehet igazítani.

A természetközeli erdőgazdálkodás szemléletére végezetül az is jellemző, hogy elfogadjuk, hogy a természetes erdő (az őserdő) látványa, esztétikája is szép és kíváncsú. Ennek az ellenkezőjét feltehetően csak olyanok állíthatják, akik nem jártak igazi őserdőben. Az őserdőben persze más rend és szépség uralkodik, mint a gazdasági erdőben, de aki nyitott a természet által kialakított rendre és nem közvetlenül gazdasági érdekek vezérlik, annak az őserdő látványa igenis szép. A változatosság gyönyörködtet – *mi lehet bát szebb a változatos természetes erdőnél?* A természetközeli – vagyis természetorientált – erdőgazdálkodás által létrehozott és fenntartott erdők esztétikája magas rendű értéket képvisel, s egyben jelzi azt is: létrehozójuk végső törekvése a mostani és a jövőbeli generációk létfeltételeinek a biztosítása.

Joachim Buff újabb kötete

Egyesületünk 1986-ban a legmagasabb (még a Bedő-díjnál is magasabb) kitüntetését, a *tiszteletbeli tag* címet adományozta Forstoberamtsrat *Joachim Buff* erdőmérnök úr, a németországi Harz-hegységbeli Osterode városi főerdőhivatal ma már nyugállományú vezetője részére. Buff úrnak hervadhatatlan érdemei voltak abban, hogy a gyanakvással, bizalmatlansággal kezelt nyugatnémet–magyar szakmai kapcsolatok az 1970-es, 80-as években látványosan fejlődtek. Számos német erdészeti csoport tett tanulmányutat Magyarországon az ő szervezése alapján, s többnyire személyes vezetése mellett. Ezek a látogatások nemcsak jelentős sikert hoztak országunk természeti és kulturális értékeinek, a magyar erdészet munkájának megismertetése révén, hanem jelentős forint- és devizabevételi forrást is Egyesületünknek, ami lehetővé tette számos magyar szakember utaztatását nyugati országokba.

Ami kevésbé ismert szakköreinkben:

Buff erdőfőtanácsos úr a munkahelyén kifejtett példás és kitüntetésekkel is elismert szakmai munkája mellett jelentős szakíró is. Számos (mintegy 200) szakcikket publikált, főként német szaklapokban.

Tulajdonképpen szakmai pályafutása is a tudomány mezején indult az IFFA Munkatudományi Intézetben, a híres *Hilf* professzor mellett. Eddigi szakírói munkásságának leglátványosabb terméke az a „500 Jahre Osterode Stadtwald” című 400 oldalas vaskos monográfia, amely 1987-ben jelent meg, s amelyben, amint címe is jelzi:

az osterodei városi erdőbirtok fél évezredes történetét dolgozta fel igazi német alaposággal a főerdőhivatal alapításának 500. évfordulója alkalmából,

de mondhatni a gazdálkodás még felderíthető legkorábbi korszakáig visszamenően. A kötet iskolapéldája annak, hogy miként lehet monografikusan, minden részletre kiterjedően feldolgozni egy-egy nagyobb erdőkezelési egység történetét. Bárcsak hazai erdőgazdasági részvénytársaságaink is rendelkeznének saját múltjukat, erdeik történetét ilyen mélységben bemutató hasonló művel!

Buff úr, mint író, most új oldaláról mutatkozott be: saját kiegészítéseivel

Forstoberamtsrat Joachim Buff erdőmérnök, az OEE első külföldi tiszteletbeli tagja

ellátva és a családi fotóarchívum egyes, már dokumentumértékű fényképeivel illusztrálva

sajtó alá rendezte és megjelentette nála tíz évvel idősebb bátyja, Wolfgang Buff (1914–1944) háborús naplóját „Kriegstagebuch Ost – vor Leningrad” címmel.

A kötetet a szerzte a világon, így Magyarországon is tevékenykedő német népi hadisírgondozó szövetség, a *Volksbund Deutsch Kriegsgräberfürsorge* e.V. adta ki. Mégpedig 2000 októberére időzítve, azt követően, hogy nagy ökumenikus megemlékezést rendeztek Oroszországban a Szent-pétervár melletti – az említett német szervezet kezdeményezése alapján létesített – szolobovkai német katonai temetőben (harangszenteléssel, békepark létesítéssel stb.).

Wolfgang Buff (a 12 Buff-gyermek egyike) al-

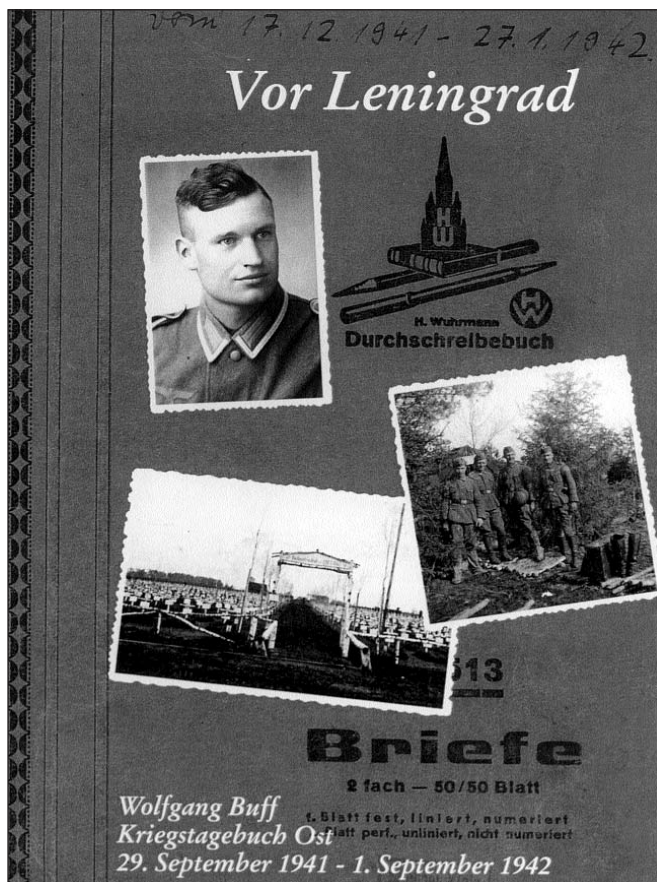
tisztként teljesített szolgálatot a II. világháborúban a Wehrmacht 227. sz. tüdőosztályánál. Előbb a nyugati, majd a keleti fronton harcolt és *Leningrád ostroma során balt bősi balált*. Ott is temették el, tüdőalakulatának temetőjében. Frontszolgálatát alatt naplót vezetett. Ennek a keleti fronton írt részletét hozta most nyilvánosságra öccse.

Joachim Buffot erős emlékek és érzelmi szálak kötik a nagy világhéghéshhez. A 6. Panzerdivision tisztjeként teljesített frontszolgálatot 1942–1945 között. Magyarországon is harcolt.

1944/45 telén részt vett a Vértes-hegységtől a Balaton keleti partjáig terjedő nagy ütközetben, amely végkifejletében egyike volt az európai hadszíntér legádázabb páncélos csatáinak.

Mindezt nem csupán azért adom hírül szaklapunkban, hogy *Egyesületünk első külföldi tiszteletbeli*, s ebben a minőségében ma is aktív *tagjáról* talán kevésbé ismert adatokat szolgáltatassak. Hanem azért is, mert

(Folytatás a 205. oldalon)

Uffz. Wolfgang Buff 2000 őszén megjelentetett háborús naplójának borítója. A könyvet öccse, J. Buff rendezte sajtó alá

Ne kisebbsítsük szakmai múltunkat! I.

– avagy mikor alakult ki a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom? –

Az utolsó évtizedek több erdészettörténeti témájú munkájában kialakult az a téves nézet, hogy a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom csak a XIX. század utolsó évtizedeiben keletkezett.

Mielőtt ezt a téves állítást megcáfolnám, szeretném kimondani; tudom és tisztában vagyok azzal, hogy *Divald Adolf*, *Wagner Károly* és társaik mit tettek a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom továbbfejlesztése és a kiegyezés után bekövetkezett gyors felvirágoztatása végett. A történelmi igazság és az ezen a téren előttük tevékenykedő elődök iránt érzett tisztelet és kegyelet azonban megköveteli, hogy a tényeknek megfelelően ábrázoljuk a dolgokat.

A cikkem elején említett munkák szerzői szinte egyöntetűen azt állítják, hogy Divald és Wagner 1868-ban kiadott Magyar–német és Német–magyar erdészeti műszótárán alapszik a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom megteremtése.

Lássuk a szerzők állításait:

Hiller István: „Ki kell mondani a keserű igazságot, csak a 19. század utolsó évtizedeitől kezdődően beszélhetünk magyar erdészeti szaknyelvről és magyar nyelvű erdészeti szakirodalomról.”

Király Pál: „A fiatal Egyesület tetovázás nélkül fogott munkájához. Az első és talán legnagyobb akadálya a kivitelnek az volt, hogy magyar erdészeti szaknyelv egyáltalán nem is létezett... az Egyesület 1868-ban Divald Adolf és Wagner Károly: Magyar–német és Német–magyar erdészeti műszótár c. könyvének kiadásával kezdte el a munkát.”

Madas András: „Az Erdészeti szakismeretek széles körű elterjedésének egyik legnagyobb akadálya az volt, hogy nem volt magyar erdészeti szaknyelv, és ennek folytán nem voltak magyar erdészeti szakkönyvek. A fiatal Egyesület tetovázás nélkül munkához fogott és már 1868-ban kiadta Divald és Wagner munkáját, a Magyar–német és Német–magyar erdészeti műszótár című munkát.”

Solymsos Rezső: „A 19. század utolsó évtizedei előtt nem létezett magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom, amelynek megteremtését hosszan tartó küzdelem előzte meg... Ennek szolgálatában Divald Adolf Wagner Károllyal együtt Magyar–német és Német–magyar erdészeti műszótárt állított össze, amelyet 130 esztendővel ezelőtt adtak ki.”

Az előbb említett szerzőktől – ebben a kérdésben – eltérően vélekedik az erdészszakmánkban is jól ismert nyelvész, *Grétsy László*. Egyik, a magyar erdészeti szaknyelvről foglalkozó munkájában ezt írja: „szorosabb értelemben vett magyar erdészeti szaknyelvről csak a XIX. század közepe óta beszélhetünk. Megint csak nem azt mondom ezzel, hogy korábban magyar nyelvű erdészeti szakirodalom egyáltalán nem volt... Rendszeresebben, tervszerűbben azonban csak a XIX. század első felében jelennek meg magyar erdészeti munkák”.

Grétsynek ebben a nyelvészeti, tudományos alapossággal megírt munkájában csak az kifogásolható, hogy hasonlóan a többi idézett szerzőkhöz, ő sem tesz különbséget az erdészeti szaknyelv és erdészeti szakirodalom időrendben eltérő kialakulása között. Erről később bővebben.

Mik voltak azonban az okok, amelyek az említett téves nézet kialakulásához hozzájárultak? Véleményem szerint a következők:

1. Divald Adolf „apa előtti gyermek” szállóigévé vált mondanása.

Divald egyik, 1861-ben megjelent cikkében⁶ azt írja, hogy egy magyar–német erdészeti műszótár létezése előtt, bármilyen erdészeti könyv megírásának „apa előtti gyermek” volna a neve. Így annak ellenére, hogy az erdészeti műszótár megjelenése előtt (1868) már több magyar nyelvű erdészeti szakkönyv jelent meg, létezésükről mint „apa előtti gyermekről” nem illett tudomást venni. Divald ezen állítása azért is megkérdőjelezhető, mert más nemzetek kialakuló erdészeti irodalmában is az „apa előtti gyermek” volt a szabály és nem kivétel.

Így volt ez pl. a magyaroknál jóval régebbi és jelentősebb erdészeti szakirodalmi múltú franciák és németek esetében is. A francia nagyok, Réaumur, Buffon, Duhamel du Monceau erdészeti témájú műveinek német nyelvre fordítása már a XVIII. század közepén megkezdődött anélkül, hogy akkor egy német–francia erdészeti műszótár létezett volna.

Divald azonban ellentmond önmagának is, mert az erdészeti műszótár megjelenése előtt ő már jelentős szakirodalmi munkásságra tekinthetett vissza. Azonkívül fordított erdészeti témájú cikkeket németből magyarra is.

Az idézett szerzők nem vették figyelembe, hogy a magyar erdészeti szak-

nyelv előbb alakult ki, mint a magyar erdészeti szakirodalom. Ennek az állításnak a megvilágítására szeretnék a már többször említett Divald–Wagner-féle műszótár előszavából idézni. Az előszóból megtudható, hogy a szerkesztők milyen nehézségekkel néztek szembe, mivel a „sok munkatárs közül csak kevés vette komolyan a dolgot... Csüggedés fogott el, midőn a beérkezett műszojgyűjteményeket át és ismét átnéztük s azokban alig találtunk néhány jóraváló új szót vagy olyat, melyet magunk már nem ismertünk volna. Nézetünk szerint lett volna még egy út, melyen célzt biztosabban érhetünk vala, az t.i. ha egy szorgalmas, fürkésző szellemű s az ügyért lelkesülő magyar szakembert küldtünk volna utazni az ország magyar ajkú erdős vidékeire, hogy ez a nép, az erdei munkások, csőszök és a gyakorlati erdőszők szájáról az erdőn lesse el a műszavakat, melyeknek szilárd meggyőződésünk szerint egész kincse van ott elszórva.”

Hasonló véleményen volt *Lesenyi Ferenc* egyik 1940-ben megjelent munkájában⁷: „Az erdős vidékeken az erdei munka természetszerűleg mindenhol a népesség ősfoglalkozásához tartozik, és éppen ezért az ilyen vidékeken, különösen akkor, ha annak életrevaló ügyes népessége van, már korán értelmes mesterséggé fejlődik a fák döntése, kiszállítása és feldolgozása, ami az újkor első századaiban még jóformán kizárólagos eleme volt az erdőgazdálkodási tevékenységnek.”

Az ilyen adottságú területeken tehát természetszerű volt egy erdészeti szaknyelv viszonylagos korai kialakulása is. Ennek bizonyítására *Lesenyi* (a Székelyföldre vonatkoztatva) *Oroszhegyi Mihály* 1655-ben kiadott „Az Fenyőfának hasznos voltáról és a Sendely tsinálóknak kellemetes és hasznos munkájokról való historia” című verses munkáját idézte.

Divaldéknak akkor sajnos nem volt lehetőségük azt a fajta erdészeti szógyűjtést elvégezni, amely szerintük biztosabban célhoz vezetett volna. Megtette ezt azonban napjainkban *Kádár Zsombor*⁸, aki egyik, 1999-ben megjelent könyvében, eddig páratlan gazdagsággal mutatja be a székely nép többszáz éves erdészeti tárgyú szókincsét.

Az idézett szerzők arra hivatkoznak, hogy az 1868-ban kiadott erdészeti műszótár előtt nem léteztek magyar nyelvű erdészeti szakkönyvek. Valóban, az 1868-

ig megjelent magyar nyelvű erdészeti témájú könyvek száma nem sok, számuk kb. 15–20-ra tehető. Az erdészeti szakirodalom köréhez azonban nemcsak a könyv alakban kiadott munkák tartoznak, hanem mindazon cikkek, tanulmányok, beszámolók, hivatali szervekhez írt feliratok stb., amelyek valahol és valamikor ehhez a témához íródtak. Ezenfajta írások száma 1868-ig több százra tehető (anélkül, hogy az 1862–1868-ig az Erdészeti Lapokban megjelent cikkeket is számításba vennénk).

Egy példa annak bizonyítására, hogy ezek a számok nem légből kapottak. *Csapody István*⁹ évtizedekkel ezelőtt összeállított egy „Kiegészítést” a Gerlai-féle „Magyar erdészeti irodalom bibliográfiájá”-hoz. Ebben a „Kiegészítés”-ben 1934-ig terjedően (hasonlóan a Gerlai-féle bibliográfiához) összegyűjtötte „mindazon erdészeti szakirodalom körébe tartozó” írásokat, amelyek a Gerlai-féle műből „bármilyen oknál fogva kimaradtak”. A „kimaradtak” száma 1336. Ebből 1867-ig magyar nyelven megjelent 122 (ezekből 3 könyv formában). A legrégebbi cikk 1792-ből való. Ha feltételezzük, hogy a Gerlai-féle bibliográfiában az 1867-ig megjelent magyar nyelvű munkák száma hasonlóan aránylik a 9470 tételt magában foglaló össz-számhoz, mint a Csapody-féle „Kiegészítés”-ben (9,1%), akkor biztosra vehető, hogy a megadott számok nem túlzottak.

Aki a magyar erdészeti irodalomtörténettel foglalkozik, az mindjárt szembesül azzal a ténnyel, hogy többszáz éves erdészeti szaknyelv és szakirodalmi múltunk ellenére sem rendelkezünk egy, a magyar erdészeti irodalom történetét összefoglaló művel. Amíg ez a munka nem készül el, addig nagyon nehéz a magyar erdészeti szaknyelv és szakirodalom kialakulásáról egyetemes képet alkotni.

(folytatjuk)

A 2001. július 7-én megrendezésre kerülő Országos Erdészeti Vándorgyűlés közgyűlésének színhelyei:
„A” változat (jó idő esetén)
Szabadtéri színpad, 4400 Nyíregyháza, Benczur tér 22.
Tel.: 06-60-482-920
„B” változat (rossz idő esetén)
Nyíregyházi Főiskola, 4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 31/b. Tanulmányi épület nagy előadó terme.

Semmi sem szent

Inárcs külterületén, a Bucka erdőben élt meg többszáz évet egy kocsányos tölgy. A község legöregebb lakói szerint terebélyes fa volt már az ő gyerekkorukban, alatta játszottak, legeltették a gondjaikra bízott kecskét, tehenet. A famatuzsálemet a kakucsi kisebbségi kolónia lakói nézték ki tűzrevalónak, s két stűfűrésszel estek neki egy éjszaka. Kivágták, de elvinni már nem maradt idejük, az inárcsi polgárok lecsaptak rájuk – sajnos túl későn. A törzset és a két fő ágat biztos helyre vontatták, amihez egy traktor kevésnek bizonyult, kettőt kellett „befogni”, lévén, hogy

csupán a törzs súlya 4,5 tonna, az átmérője 98 centiméter.

Azt mondják, a polgármester megcsinálta a község legöregebb fáját, amihez őt is gyerekkori emlékek fűzik, majd rendkívüli testületi ülést hívott össze, ahol döntés született: a rönkből szobrot készíttetnek Polyák Ferenc fafaragó művésszel, s a község főterén állítják fel.

A vén fa tehát éli majd második életét, nem úgy, mint az a több hektárnyi füstbe ment erdő, amit ősztől tél végéig vágtak tarra az inárcsi határban, s amit mindmáig nem kért számon senki a tettesektől.

(matula)

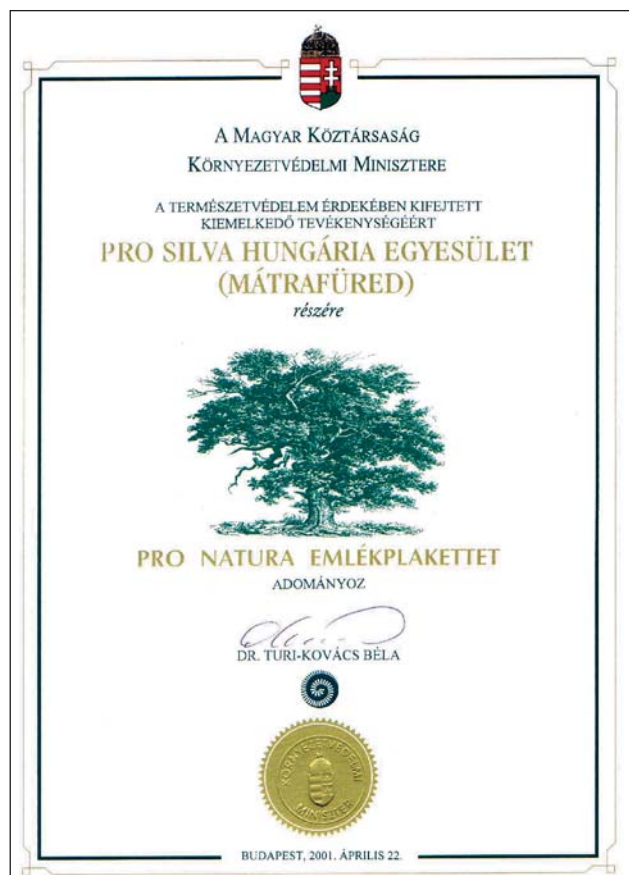
Savanyú talajok térképe

Az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetében térképet rajzoltak a hazai talajok savanyodásra érzékenységről. E vonatkozásban 6 fokozatot határoztak el, területarányuk a következő: 1. Erősen savanyú talajok: 13%. 2. Nagyon érzékeny, gyengén savanyú talajok kevés agyag- és szervesanyag-tartalommal: 14%. 3. Nem meszes, közepesen savanyú talajok, közepes méretű szövettel

és szerves anyaggal: 5%. 4. Nagy pufferkapacitású, gyengén savanyú talajok: 23%. 5. Alig érzékeny talajok: 4%. 6. Nem érzékeny talajok: 41%.

[Hivatkozás: Várallyay–Rédly–Murányi: Map of susceptibility of soils to acidification in Hungary. In Szabolcs I. (edit.): Ecological impact of acidification. Budapest, 1989, 79–94. o.]

Dr. Szodfridt István

Gratulálunk!

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő

- 21/2001. (III. 9.) FVM r. A növény- és talajvédelmi szolgálatokról.....918
- 22/2001. (III. 13.) FVM r. A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter által adományozható díjakról és más elismerésekről szóló 11/1999. (I. 29.) FVM rendelet módosításáról.....925
- A 2000. évben kiadott és meghosszabbított szakértői engedélyek közzététele 951

Erdészek figyelmébe

A 7/2001. (IV. 27.) BM-rendelet módosította az erdők tűz elleni védelméről szóló 12/1997. (II. 26.) BM-rendeletet (R). A módosításokat (az új szabályokat), amelyek az erdőgazdálkodókat érintik, az alábbiakban tesszük közzé.

Az R. 3. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„3. § Az erdőgazdálkodó az erdőterületeket az e rendelet mellékletében meghatározott szempontok, valamint az illetékességgel rendelkező katasztrófavédelmi igazgatóság – fővárosban a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság –, illetve az Állami Erdészeti Szolgálat területi szervének szakvéleménye alapján tűzvédelmi szempontból besorolja, majd kezdeményezi az erdőterület besorolásának megfelelő nyilvántartásba vételét. Az erdőterületek tűzvédelmi besorolása:

a) nagymértékben veszélyeztetett terület, ahol az állandó vagy ciklikus erdőtüz veszélye súlyosan fenyegeti az ökológiai egyensúlyt, a személyek és a vagyontárgyak biztonságát;

b) közepesen veszélyeztetett terület, ahol az erdőtüz veszélye nem állandó, nem ciklikus, de ahol az erdőtüz jelentős veszélyt jelent az erdők ökoszisztémái számára;

c) kismértékben veszélyeztetett terület minden más – az előző két besorolásba nem tartozó – erdőterület.”

Az R. a következő 3/A. és 3/B. §-sal egészül ki:

„3/A. § A katasztrófavédelmi igazgatóság (Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság) szakvéleménye tartalmazza az erdő tűzvédelmi besorolásával kapcsolatos javaslatot és a javaslat indoklását. Az indoklás kitér azokra a tűzvédelmi szempontból fontos tényezőkre, melyek meghatározzák a tűzvédelmi besorolással kapcsolatos javaslat megtételét.

3/B. § (1) A nagymértékben és a közepesen veszélyeztetett területek esetében az erdőgazdálkodó védelmi tervet készít.

(2) A nagymértékben veszélyeztetett terület esetében a védelmi terv tartalmazza:

a) A kérdéses terület vagy telepítés jelenlegi helyzetének leírását, a megelőzést és a megfigyelést szolgáló rendszerekre és a rendelkezésre álló tűzvédelmi eszközökre tekintettel, beleértve az erdőtüz elleni védelem módszereinek és technikáinak leírását is;

b) beszámolót a megelőző öt év erdőtüzeiről, valamint ezen tüzek feltárt okainak leírását és elemzését;

c) a tervidőszak végére elérendő célokat a főbb tüzkeletkezési okok megszüntetésére és csökkentésére, továbbá a megelőzési, megfigyelési és ellenőrző rendszerek javítására;

d) a célok elérésre érdekében tervezett intézkedések leírását;

e) az erdők tűzvédelmét végző szervezetek és személyek adatait és részvételük koordinálásának módját.

(3) A közepes mértékben veszélyeztetett terület esetében a védelmi terv a (2) bekezdés a), d), e) pontjaiban, valamint az ellenőrző rendszer leírásának kivételével a (2) bekezdés e) pontjában meghatározott adatokat tartalmazza.

(4) Az elkészített védelmi terveket módosítani kell, ha a tűzvédelmi helyzetre kiható változás következik be.

(5) Az elkészített, illetve a módosított védelmi tervek a (2) bekezdés b), d) és e) pontjában meghatározott részeit az illetékes katasztrófavédelmi igazgatóság – a fővárosban a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokság – hagyja jóvá.

(6) A (2) bekezdés b) pontja szerinti beszámolót csak a rendelet hatálybalépését követő időszakra kell elkészíteni.”

Az R. 4. §-ának (1)–(2) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(1) Az erdő és a vasútvonal erdő felőli vágánya között a terület kezelőjének legalább 10 méter, az erdő és a közút szilárd burkolatú széle között legalább 5 méter széles védőávot kell tartani. Ezen belül gőzmozdony üzemeltetése esetén az erdőgazdálkodó az erdő felőli szélső vasúti vágánnyal párhuzamos hosszirányban, a vágánytengelytől 30 m távolságra, továbbá ugyaneddig a távolságig a vasúti vágánytengelyre merőlegesen, a vasúti pálya felépítményének szélétől 300 méterenként, 3 méter széles kereszttirányú, tűzvédő pásztát (ösvényt) köteles létesíteni és fenntartani.

(2) A tűzvédő pásztán (ösvényen) és a védőávon lévő fákról az ágakat 2 méter magasságig – a fák kitermelésének kötelezettsége nélkül – el kell távolítani, valamint azokat a száraz avartól, éghető aljnövényzettől, gallytól, cserjéktől tisztán kell tartani.”

Az R. 7. §-ának (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A vágástéri és egyéb fahulladék égetése az illetékes tűzoltósághoz történő bejelentést követően végezhető alkalmassági tűzveszélyes tevékenység.”

Az R. 10. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„10. § (1) Az erdőgazdálkodó a tűzgyújtási tilalom ideje alatt a tűzvédelmi szempontból nagymértékben veszélyeztetett területek esetében köteles:

a) az erdőbe vezető utak, ösvények, nyiladékok bejáratánál és a tűzrakó helyeken az általános tűzgyújtási tilalomra figyelmeztető táblát elhelyezni;

b) a tűzgyújtási tilalomra vonatkozó rendelkezések megtartását folyamatosan ellenőrizni;

c) a veszélyeztetett helyekre a tűz jelzésére alkalmas eszközökkel felszerelt tűzvédelmi öröket (tűzjelző szolgálatot) állítani;

d) az esetleges erdőtüz eloltására központi helyen megfelelő munkacsoport, felszerelés és jármű készenlétben tartásáról gondoskodni.

(2) Az erdőgazdálkodó a tűzvédelmi szempontból kis mértékben és közepesen veszélyeztetett erdőterületek esetében az (1) bekezdés a)–c) pontjaiban meghatározott kötelezettségeket teljesíti.”

Az R. a következő alcímmel és az azt követő 12/A., 12/B. és 12/C. §-okkal egészül ki:

„Erdőtüzek elleni védelem információk rendszere

12/A. § Erdőterületet érintő tüzesetek esetén az Állami Erdészeti Szolgálat területi szervét és az illetékes tűzoltóságot kölcsönös tájékoztatási kötelezettség terheli.

12/B. § (1) Az Állami Erdészeti Szolgálat a rendelkezésre álló adatok alapján végzi:

a) az országos erdőtüz veszélyeztetettség térkép, valamint az éves erdőtüz elleni védelem javítását célzó tervek és programok elkészítését;

b) az országos erdőtüz veszélyeztetettség térkép az erdőterületek tűzvédelmi besorolásának megfelelően tartalmazza az ország erdőterületeit.

12/C. § (1) Az országos erdőtüz adattár tartalmazza:

a) az első riasztás dátumát és időpontját (év, hónap, nap, óra, perc), amikor a tűzoltóságot tájékoztatták a tűz észleléséről,

b) az első beavatkozás dátumát és időpontját (év, hónap, nap, óra, perc), amikor az első tűzoltóegységek megérkeztek az erdőtüz helyszínére,

c) a tűz eloltásának dátumát és időpontját (év, hónap, nap, óra, perc), amikor a tüzet teljesen eloltották és az utolsó tűzoltóegységek elhagyták az erdőtüz helyszínét,

d) a tűz keletkezésének helyszínét (megye, önkormányzat),

e) a teljes leégett területet (hektárban),

f) a leégett terület megoszlását erdőszült és erdőszült nélküli területeken (nagysága és százalékos megoszlása),

g) a tűz tényleges vagy feltételezett keletkezésének okát (1. a tűz oka ismeretlen; 2. természetes ok; 3. kellő körülmények ellenére bekövetkező tűz vagy emberi mulasztás; 4. szándékosan előidézett tüzek).

(2) Az (1) bekezdés a)–d) és g) pontjában meghatározott adatokat a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság 60 napon belül szolgáltatja az Állami Erdészeti Szolgálatnak.”

„Melléklet a 12/1997. (II. 26.) BM-rendelethez

1. Nagymértékben veszélyeztetett kategóriába sorolható erdők:

a) hegyvidék karszt-bokor erdei; valamint

b) alföldi, sík vidéki erdők területein található

ba) elegyes és elegyetlen fiatal és középkorú fenyvesek,

bb) művelt területekkel vagy tanyával érintkező erdők,

bc) lakott hely közelében lévő, sok személy által látogatott erdők,

bd) közúti vagy vasút mellett fekvő erdők,

be) a parkerdők, valamint a

bf) folyamatban lévő felújítások, telepítések.

2. Közepesen veszélyeztetett erdőterületek:

A nagymértékben veszélyeztetett kategóriába nem sorolt

a) elegyes és elegyetlen fenyvesek,

b) művelt területekkel vagy tanyával érintkező erdők,

c) a lakott hely közelében lévő, sok személy által látogatott erdők,

d) közúti vagy vasút mellett fekvő erdők,

e) a parkerdők, valamint

f) a folyamatban lévő felújítások, telepítések.”

(Számadás)

(Folytatás a 201. oldalról)

Egyesületünk beindított egy folyamatot, amely az erdőben található emlékhelyek, közöttük katonasírok felkutatására, számbavételére, végső soron megmentésére irányul.

Márpedig minden emlékjel mögött események, emberi sorsok bűzödnak meg, s az igazi munka ezek feltárása. S ki tudja: hány frontot, lágert megjárt egykori szaktársunk feljegyzései, levelei, okmányai fekszenek el ismeretlen fiókok, szekrények, dobozok mélyén, kitéve az elkallódásnak, az örökre szóló megsemmisülésnek.

Joachim Buff, az OEE tb. tagja legújabb kötetével példát ad arra, hogy az erdőmérnök, az erdész munkájába az ilyen tevékenység is belefér.

Hadisírgondozó bizottság Magyarországon is van; vannak katonai temetők, erdei katonasírok is; vannak erdészek is...

Mindezt még a jubileumi 2000. évben, halottak napján vettem papírra.

Az árvíz Kárpátalján

Szabó József tanár úrtól kapott levelet a szerkesztőség. Jelezte, hogy a szegedi Kiss Ferenc Szakközépiskola erdésztanulóinak öt évvel ezelőtti tanulmányútja alkalmával sok barátot szerzett Kárpátalján. Azóta többször járt a térségben, s most az árvíz során összegyűjtött pénzt vitt a károsultaknak. Técsőn a református egyház helyi képviselője – jórészt a helyi hatóságok lassú ügyintézése okán – közös intézkedést sürgetett. A „Küldetés” c. lapban Szántó János lelkipásztor részletesen ír az árvizek okairól és a jövőbeli teendőkről. Ebből az írásból idézünk.

„Szülőföldünk területe 12 800 km². A három nagyobb folyója közül a legkisebb vízmennyiségű és a legkevesebb lakott területet veszélyeztető folyónk az Ung, mely a bereznai, perecsenyi és ungvári járásban 107 km hosszan folyik. A volóci, szolyvai, munkácsi és ungvári járásokban összesen 144 km-en keresz-

tül folyó Latorca már jóval több települést veszélyeztet. A legnagyobb víztömeggel rendelkező és a rahói, ökörmezői, técsői, huszti, nagyszőlősi, beregszászi, munkácsi (Barkaszo és Csongor csatornáin keresztül) és ungvári járások lakosságára árvíz tekintetében a legnagyobb veszélyt jelentő Tisza Kárpátalján 201 km hosszan folyik, és a Kárpátok nyugati oldalán eredő több, mint 9400 forrás, ér, patak és folyó vize ömlik ebbe a folyóba. De nemcsak szülőföldünkről, hanem az erdélyi Kárpátokból is táplálkozik.

A fák alatt lévő avar és moha a vízre szűrő és fékező hatást fejt ki a hóolvadás és az esőzések idején. A fák árnyéka lassítja az olvadást, s ma-

ga a fa is hatalmas mennyiségű vizet vesz fel. És még nem beszéltünk a hegycsuszamlásokról, erdei vadjaink elűnéséről.

Az a tulajdonjog, ami 1945-ig védte a magánszemélyek tulajdonát és sértetlen volt, az egyik pillanatról a másikra rablók kezébe került. Ez a tulajdonjog erdeinkre is vonatkozott, tehát megszűnésével erdeinket is korlátlanul irtották. Falvainkból ezrek és ezrek dolgoztak saját lovaikkal és ökreikkel ingyen az erdők kiirtásánál. Sokan azt mondták, Sztálin parancsára. Lehet. De a kárpátaljai kommunista főnökök közreműködésével. Meddig lehet erdeinket büntetlenül irtani?”

Megjelent

Koltai András:

Az erdei és feketefenyő gomba-betegségei

Oldalzsebben kényelmesen elférő képes határozó jelent meg az Agroinform Kiadó gondozásában. A *Pagony Hubert* által lektorált kiadvány 61 színes fotóval segíti az olvasót. A bevezetőben olvashatjuk:

A könyv elsősorban erdészeknek, erdőtulajdonosoknak készült, kifejezetten terepi használatra. Az erdőt járva, a fák betegségeinek azonosításában a kórtünetek ismerete elengedhetetlenül szükséges. Egyes kórokozók teljesen egyértelmű, könnyen azonosítható tüneteket produkálnak, míg mások nehezebben és csak alaposabb vizsgálódás után azonosíthatók. A meghatározást nehezíti, hogy a betegség lefolyása során a kórtünetek időben gyakran változnak és esetenként más kórokozók vagy károsítók tüneteivel könnyen összetéveszthetők. Ebben segít eligazodni a könyv részletes fotóanyaga, valamint a rövid szöveges ismertető.

Sorkatonai szolgálatát augusztus 2-án letöltő, 2001-ben végzett erdésztechnikus állást keres. Minden megoldás érdekel.

**Nagy Béla,
5741 Kétegyháza, Úttörő u. 1.
06-66-250-877**

Az AVENARIUS vadriasztó szerek és MICRON permetezőtechnika kizárólagos magyarországi forgalmazója

- ERDEI GRANULÁTUM
- CERVACOL EXTRA
- HÁNTÁS STOP
- AVISTOP AGRO
- DENDROCOL 17 SK
- VADÓS
- HERBIFLEX-4
- HERBI-4
- ULVA+
- ELECTRAFAN 12
- CDA PORLASZTÓK
- KISÜZEMI TECHNOLÓGIÁK
- ERDŐMŰVELÉSI SZAKTANÁCSADÁS

AVENZOR

ERDŐVÉDELMI ÉS KERESKEDELMI KFT.

Új címe: 5540 Szarvas, Vajda Péter u. 25.

Telefon: (30) 937-9721, Tel./fax: (66) 313-301

E-mail: pesti@szarvas.hu Ügyvezető: Pesti András

**31 éves, erdő- és vadgazdálkodási technikus, több mint 10 éves szakmai gyakorlattal munkát keres az ország bármely területén. Minden megoldás érdekel.
Tel.: 06-20-9937-908**

Valétálás a Nyugat-Magyarországi Egyetemen

A végzős hallgatók búcsúzása az Alma Matertől, a várostól a május 5-én tartott karnevállal vette kezdetét. A kamionnal, traktorokkal, kocsikkal felvonuló diákság diszkózenére táncolva, egyetemi nótákat énekelve, vizes zacskókat dobálva a nézők közé és táncolva kezdte meg búcsúzását a tanulmányaik színhelyétől. Egyre többen nosztalgiáznak az idelátogatók közül, mondván „a mi időnkben szellemes, ötletes volt a karnevál”, persze lehet, hogy csak az emlékek szebbek.

Este nyolc órakor kezdődött a hivatalos búcsúztatás az Egyetem főépülete előtt. Sorra köszöntek el a hallgatóság képviselői és köszöntötték el a karok vezetői végzőseiket. A negyedéves er-

dész valéta elnök nagyobb összefogásra bízta a hallgatókat. *Dr. Gidai Erzsébet*, a Közgazdaságtudományi Kar dékánja első ízben köszönthette el hallgatóit, hiszen most végez az első közgazdász évfolyam. Az Egyetem kapuját, mely képletesen a nagybetűs életbe vezet, *dr. Koloszar József* rektor nyitotta ki a valétáló menet előtt. A sötétben csillogó bányászlámpák fénye alkotta a szalamandert, melyet évtizedek óta *Szemerey Tamás*, alias Kisfűl vezetett. A fáklyák sorfala között egyenruhába öltözött valétalók az egyetemi életük alatt oly sokszor énekelt, legkedvesebb nótáikkal búcsúztak a várostól. A valétalók mind egyenruhában, a közgazdászok is, vonultak végig a város fő

utcáin, ahol a közvilágítást kikapcsolták, és csupán a lakóházak ablakaiban égtek a búcsúmécsesek. A Városházánál mondta el köszöntőjét és egyben a befogadó város szívükben való megőrzésére kérte *dr. Gimesi Szabolcs* polgármester a végzősöket. Hagyományteremtő szándékkal *dr. Faragó Sándor*, az Erdőmérnöki Kar dékánja és *Tátrai Gábor*, a negyedévesek valéta elnöke koszorúzta meg Soproni Turner Mihály polgármester szobrát, kinek érdeme, hogy befogadta a városba egyetemünket. A búcsú a valétabállal fejeződött be, ahol az erdészek, valamint a fások és a közgazdászok külön helyen tartották rendezvényüket. Sajnos.

Ormos Balázs

„Jó szerencsét”

1894. április 7-én az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület választmányi ülést tartott Selmechányán. Az ülésen *Pécb Antal* körmöcbányai bányamérnök javasolta, hogy a használatban lévő „Glück auf!” (Szerencse fel!) helyett alkossák meg és vezessék

be a nyelvtanilag is helyes, jó hangzású magyar bányászköszöntést. A választmányi ülés elfogadta javaslatát, így született meg a „Jó szerencsét!” köszöntés, melyet nemcsak az iparban, de a selmeci utódszakokon is használnak.

Egyesületi fotókiállítás az Erdészeti Információs Központban

Egyesületünk által meghirdetett országos fotópályázat képei több helyen kerültek eddig kiállításra. A WOOD TECH, a Mecseki Erdészeti Rt. és a Szombathelyi Erdőgazdasági Rt. kiállítá-

sa után a képek Budapesten az Erdészeti Információs Központban láthatók. Várjuk a következő cég, intézmény jelentkezését, amely a vándorkiállításnak helyet biztosít.

FELHÍVÁS!

Felhívjuk tisztelt Tagtársaink figyelmét, hogy az Erdészeti Lapok folyamatos megjelentetése érdekében az elmaradt tagdíjakat szíveskedjenek befizetni.
Köszönjük.

FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük a Helyi Csoport titkárokat, hogy az aktualizálási céllal kiadott és vissza nem juttatott tagnyilvántartási lapokat sürgősen szíveskedjenek titkárságunknak megküldeni, hogy az új számítógépes rendszert a tagság kérésének megfelelően működtetni tudjuk!

Apatóczky István

Szonett helyett (Kertész József naplójába)

Füledbe számtalan tél fagya koppant,
Csillogó jég-köpenyében a gyertyán
Harsog, a szurdoki bükk töve roppan,
S lécet a völgy hidege út a cserfán.

Újra e zord zene űzi el álmod
Míg ébredsz, s új dallamot dudorászol,
Csak fülelsz, hogy a tavaszt imitáld.
Íme a mű: hárfa is trombita is szól.

Szerteszét árad a symphoniája.
S akinek távol esik muzsikája,
Annak a hangodon csendül az erdő.

Felröppen fák magasába a szellem,
És amíg visszalebegtetni kellem,
Mégfáradt alkonyi csend ül az erdőn.

Budakeszi, 2001. május 10.
(Kertész József nyugállományba vonulásától.)

Helyreigazítás

- A májusi szám 161. oldalán a fotó aláírás helyesen: **Barlay Ervin**.
- A 175. oldalon Kaán Károly emlékérmét **Halász Gábor** 28 szavazattal kapott.

135 vagy 150? Hány éves az Országos Erdészeti Egyesület?

2001. május 8-án az Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztálya nagy jelentőségű ülést tartott, melyen a szakosztály tagjain kívül az OEE vezetősége és az Erdészeti Lapok szerkesztőbizottságának tagjai is részt vettek.

Bevezetőként Németországban élő tagtársunk, Leipold Árpád: Hány éves múltra tekint vissza az Országos Erdészeti Egyesület? – avagy egy megtagadott 15 év – címmel tartott előadást, melynek szövegét aktualitására és jelentőségére való tekintettel az Erdészeti Lapok júliusi számának mellékleteként teljes terjedelmében közreadjuk.

150 éve, 1851. június 30-án Esztergomban alakult meg az Ungarischer Forstverein – Magyar Erdész Egylet. Ez az egyesület hamarosan tekintélyes, 900–1000 fős tagságot számlált, és szervezeti életében már kialakította mindazokat a vonásokat, melyek akár mai egyesületi életünket is jellemzik. Évente az ország más-más vidékén közgyűlést tartottak, ahol a tagság megbeszélhette az erdőgazdálkodás időszzerű kérdéseit. Az egyesület célul tűzte ki az erdészet színvonalának emelését. Rendszeresen megjelentette szakmai sajtókiadványát, a „Mitttheilungen des Ungarischen Forstvereins”-t, a Magyar Erdész Egylet közlönyét.

Mai valóságunkból visszanézve nehezen érthető, hogy a Magyar Erdész Egylet miért német nyelven alakult meg?

– 1851-ben a Magyarországon dolgozó erdész szakembergárda többsége német vagy cseh származású volt. A szakemberképzés nyelve Selmechányán is egészen 1867-ig a német volt.

– Az 1848–49-es szabadságharc leverése után két évvel, az önkényuralom körülményei között magyar nyelvű szakmai egyesület megalapítása egyébként is lehetetlen lett volna.

– Az egyesületet német nyelvű, de szellemében magyar, hazafias érzésű szakgárda hozta létre. Ez kifejezésre jutott a névválasztásban is. Egyébként is, magyar erdészeti szaknyelv abban az időben egész egyszerűen még nem is létezett.

Kezdetől felvetődött az egylet szaklapja magyar nyelven történő kiadásának a gondolata, azonban eleinte erre olyan csekély igény volt, hogy a kérdés akkor lekerült a napirendről.

Az önkényuralom elnyomó intézkedé-

sei ellenére – vagy talán éppen az ezzel való szembenállás miatt – a társadalom legszélesebb rétegeiben lavinaszerű elmagyarosodás következett be. Rövid idő alatt az erdész-társadalom szemlélete is gyökeresen megváltozott. Az új igények kielégítésére született meg 1862-ben a magyar nyelven megjelenő Erdészeti Lapok, mely hamarosan a Magyar Erdészeti Egylet névre magyarosított egyesület hivatalos lapja lett.

A tagság fiatalabb, lelkesen magyar érzelmű része elégedetlen volt az egyesületnek a magyar erdészeti szaknyelv és irodalom megteremtése és az erdőgazdálkodás fejlesztése terén kifejtett tevékenységével. Ezért került sor az 1866. december 9–10-i választmányi ülésre és rendkívüli közgyűlésre, ahol fontos határozatok születtek.

– Elhatározták az alapszabály módosítását.

– Az egyesület székhelyét Pozsonyból az ország központjába, Pestre helyezték át.

– Magyar nyelvű szakirodalom hathatós elősegítése.

– Nagyobb erdőterülettel rendelkező birtokosoknak az egyesület pártolásába való bevonása.

1867 júniusától kezdve az egyesület neve Országos Erdészeti Egyesületre változott.

1866–67-ben nagy változások történtek, csak egy dolognak nem találni sehol nyomát, hogy a Magyar Erdészeti Egylet megszűnt volna, és egy új Országos Erdészeti Egyesület alakult volna. Minden adat azt igazolja, hogy a nyelv-, név- és alapszabály-változásokkal együtt az egyesület fennállása 1851 óta folyamatos.

1866-tól kezdve a magyar erdészeti ügyének fejlődése hatalmas lendületet vett. Ehhez természetesen olyan szakember-egyénségek szerepvállalására is szükség volt, mint Bedő Albert, Divald Adolf és Wagner Károly.

Tényként meg kell állapítani, hogy Bedő Albert, az egyesület korabeli titkára az 1866-ban bekövetkezett változásokat olyan alapvetőeknek és meghatározóaknak tartotta, hogy a korábbi 15 évet megtagadva ezt a dátumot tekintette az egyesület alapítási időpontjának, olyannyira, hogy az 1866-os évszám az egyesület címerére és pecsétjére is rákerült.

Bedő Albert véleménye és vitathatatlan szakmai tekintélye alapján az erdész-társadalom többsége elfogadta az 1866. évi alapítási időpontot, és a történelmi dokumentumok alapján időnként elhangzó ellenvélemények ellenére 135 éven keresztül hivatalosan ezt a dátumot tekintették az egyesület alapítási időpontjának.

Felmerülhet a kérdés, hogy a korabeli dokumentumokban olvasható tények ellenére Bedő Albert vajon miért képviselte ezt az álláspontot?

Bedő a XIX. század második felében a magyar szakmai egyesületért vívott harcok hatása alatt feltehetően annyira fontosnak tartotta az egyesület magyar jellegének hangsúlyozását, hogy a német múlttól való elhatárolódással is nyomatékosított akart adni a magyarságnak.

Ma viszont, amikor egyesületünk magyar voltához már nem férhet semmi kétség, indokolatlan a 15 év részben német nyelvű múlt megtagadása.

A történelmi igazság és régmúlt elődeink iránti kegyelet megkívánja, hogy egyszer világosságot teremtsünk ebben a kérdésben.

Mindenesetre az idei évben illő megemlékeznünk arról, hogy egyesületünk kezdetét jelentő Ungarischer Forstverein kerekén 150 évvel ezelőtt alakult meg.

Végül felmerül a kérdés, hogy 1851-et vagy 1866-ot tekintsük-e egyesületünk alapítási évének. A szakosztályülésen folytatott vita során mindkét nézet mellett hangzottak el érvek.

Egyetértettünk, hogy ebben a kérdésben megalapozottan és körültekintően kell majd dönteni.

Egyelőre arról született határozat, hogy

– az egyesület megalakulásának körülményeivel kapcsolatos dokumentumokat és tanulmányokat az Erdészettörténeti Közlemények egy számában összegyűjtve kiadjuk, és így az egyesület közvéleménye elé tárjuk a tényeket.

– Tovább kell folytatni a korszakra vonatkozó kutatást, a körülmények feltárását. Különös, hogy az OEE megalakulása szempontjából döntő 1866. december és 1867. június közötti egyesületi iratanyag még nem került elő, ami sok kérdésre közvetlen választ adhatna.

Béni Kornél

az Erdészettörténeti Szakosztály titkára

Az erdőszegélyekről

Egy díjnyertes pályázat margójára

A IX. Természet–Tudomány Diákpályázatán az önálló kutatások, elméleti összegezesek, kategóriájában Szentes Kadosa, a csíkszeredai Venczel József Faipari Iskolaközpont diákja „Erdőszegélyek növényzetének vizsgálata a Csíki-medencében” című pályamunkájával II. díjat nyert. A figyelmet érdemlő díjnyertes pályázat a Természet Világa folyóirat 2000. évi decemberi mellékletében jelent meg.

A szerző a Csíki-medence erdőszegélyeit vizsgálta. Megállapította, hogy az erdőszegély különleges szerkezetű és funkciójú növénytakaró és kialakulásában a termőhelyi és éghajlati viszonyok a döntő tényezők. Az említett természeti tényezők mellett az emberi tevékenység is szerepet játszik.

Az állományban elfoglalt helyük alapján az erdőszegélyek alábbi típusait különítette el:

A külső szegély nem más, mint az erdő és más jellegű vegetációs terület közötti határterület.

A belső szegély pedig az erdőt megszakító vonalas létesítmények (pl. utak, patakok stb.) és az erdő között kialakult határterület.

A vonalvezetés alapján az erdőszegélyek lehetnek laza (kisebb-nagyobb be- és kiugrások váltakoznak) valamint egyenes vonalvezetésűek (be- és kiugrások nélkül).

Lépcsőzetes az erdőszegély, ha az erdő és a szomszédos terület között az átmenet fokozatos. A szegély magassága a lágyszárú zónától az állományt alkotó fákig lépcsőzetesen növekszik. A tömött erdőszegélyeknél a szegély csaknem függőleges, nincsen átmenet. Jellemző, hogy az erdő szélén álló fák földig ágasak.

A szerző rámutatott arra, hogy az erdő sajátos állapotának megőrzésében fontos szerepe van az erdőszegélynek, amely „az erdő védelmi pajzsaként is szolgál a környező területekről érkező hatásokkal szemben”. A szélre gyakorolt hatásában kiemelkedő helyet foglal el az erdőszegély, hiszen az erdőbe behatoló légáram sebességét erőteljesen csökkenti. Az erdőszegélyekben változatos növény- és állatpopulációk találhatók, amelyek többszintes táplálékláncok elemeiként kölcsönhatásban vannak egymással. „Az erdőszegély önfenntartó ökológiai rendszerként is értelmezhető.”- szögezi le a szerző.

A pályázatban részletes elemzéseket olvashatunk a Csíki-medence jellegzetes (lucfenyvesek, fenyő-bükk elegyes erdők, montán bükkösök) erdő társulásainak szegélynövényzetéről. Elemzéseinek összegezeseként megállapította, hogy az erdőszegélyek kialakításában a fő fafajok és kisebb mértékben a cserjék vesznek részt. A kísérő fafajok (rezgőnyár, nyír stb.) azért nem jelennek

meg a szegélyben, mert az állományban sem találhatók. A növényfajok arányát illetően megállapítja, hogy a legkevesebb faj az erdőben, a legtöbb pedig az erdőszegélyben található.

Az erdőszegélyek mikroklimatikus és termőhelyi viszonyai kedvező létfeltételeket teremtenek a gyógynövények számára. A gyógynövények közül csak azok gyűjthetők, amelyek nagy mennyiségben fordulnak elő és a gyűjtés nem veszélyezteti a növényfaj létét.

Következtetések, javaslatok:

Az erdőszegély hiánya az erdőgazdálkodás illetve az erdőművelés hiányából adódik.

Az erdőszegély növényföldrajzi fontossága abban van, hogy az adott termőhelyre jellemző növények alkotják. Az erdőszegély tehát mint arra vonatkozóan, hogy az adott területen milyen természetes erdő társulás volt, vagy kelene, hogy legyen.

Fontos feladat a meglévő erdőszegélyek védelme, nemkevesebb új erdőszegélyek kialakulásának kialakításának a támogatása.

Szakközönségünk szíves figyelmébe ajánlom Szentes Kadosa díjnyertes pályázatát. Érdeme, hogy gondos vizsgálataival reflektorfénybe helyezte az erdőszegélyek fontosságát és ezáltal formálta a szakma gondoskodását. Úgy tűnik, mintha napjainkban éledne a kíváncsú erdőszegély-kultusz. Ennek kétségkívül éltetője a hazai Pro Silva mozgalom. Alapfilozófiájával összecsengenek a vázlatosan ismertett pályamunka zárógondolatai: „Az erdőszegélyek jelentősége azt bizonyítja, hogy anem túl távoli jövőben szükségszerűen célként figyelembe kell venni az erdők természetes állapotát, a termőhelyeknek megfelelő természetes erdő társulásokat. Ezeknek a jövőbeli állományoknak minden bizonnyal szerves része lesz az erdőszegély is.”

Dr. Csötönyi József

Egyesületi hírek

A Táj- és Környezetfejlesztési Szakosztály ülése

Az OEE Táj- és Környezetfejlesztési Szakosztálya soron következő szakosztályülését 2001. április 5-én tartotta az OEE Természetvédelmi Szakosztályával közös rendezésben a Nyugat-Magyarországi Egyetem tanácstermében. Az ülést *dr. Pájer József* tanszékvezető mint a Természetvédelmi Szakosztály elnökhelyettese, egyben a Táj- és Környezetfejlesztési Szakosztály titkára szervezte és nyitotta meg.

Az elnök köszöntötte az ülésünket megtisztelő *dr. Faragó Sándort*, az Erdőmérnöki Kar dékánját, *Ormos Balázst*, az OEE főtitkárát, továbbá üdvözölte *dr. Markovits Tibor*, a Természetvédelmi Szakosztályi elnökét képviselő *dr. Bartha Dénes* dékánhelyettest, *dr. S. Nagy László* szakosztályelnököt és a szakosztályok megjelenő tagjait. Bevezetőjében vázolta a szakosztályok hasonló irányultsága között azokat a tevékenységeket, amelyeket az Egyetemmel is közös célkitűzésként e helyen célszerű egyeztetni.

Dr. S. Nagy László adott tájékoztatást a Táj- és Környezetfejlesztési Szakosztály megalakulásának indítékairól, célkitűzéseiről, tevékenységének megemlíthető eredményeiről. Minthogy az E. F.-i Egyetemen hazai viszonylatban – a korszak új kihívásának megfelelően – az elsők között indult Környezetvédő és Tájrendező Szakmérnöki tagozat, felmerült e szakirányú réteg véleménycseréje lehetőségének kialakítása. A Szakosztály végül az itt végzett, ill. a téma iránt érdeklődők számára az Erdészeti és Faipari Egyetem falai között alakult meg, közel két évtizede *dr. Dobos Tibor* szervezésében és *dr. Herpay Imre* akkor OEE elnök közreműködésével. A szakosztály a gyakorlati tapasztalatok cseréjére, új jelenségek megvitatására alakult, amely változó részvétellel ugyan, de több korszerű témában foglalt állást.

A Szakosztály különös nyitottsággal fordult a szakmaközi tudományos eredmények megismerésének lehetőségei, a természetvédelem gyakorlata felé. Azoknak szakunkat érintő vonatkozásaiban rendeztünk közös üléseket az Erdőrendezési Szakosztállyal a Fertő-Hanság NP-ban és a Gödöllői Egyetem Tájfejlesztési Intézetében vagy a Közjóléti Szakosztállyal és a Közgazdasági

Egyetem „Altern” csoportjában stb. A témákból jellemzően megemlíthető: „Tájrendezés és vidékfejlesztésben az erdő szerepe”, „Természeti erőforrások és az erdő szolgáltatásainak értékelése”, „Dinamikus, organikus fejlődés összefüggései”, „Mai fejlődés kritikus pontjai „ökológiai láblenyomat” jelentősége”, „Természetközeli alakítás tapasztalatai”, „A vidékfejlesztés, agrár-gazdálkodás környezetvédelmi kérdései” stb.

Dr. Bartha Dénes, a Természetvédelmi Szakosztály megalakulásának igényét abban jelezte, hogy egyre több olyan konfliktus „teremtődik” a felgyorsuló gazdaság és a természet érdekeinek az érvényesítése terén, amelyet mélyebb elemzéssel és érvanyaggal lehet feloldani, ill. a természetvédelmi szempontokat hitelesebben képviselni. A jövőben az új igényeket a kibontakozó erősebb „zöld” irányzatba integrálva lehet az erdőgazdálkodás és a természetvédelem gyakorlatát továbbfejlesztani. E tekintetben az Egyetem hallgatói igen fogékonyak, amit a környezetmérnök-képzésre irányuló túljelentkezés is érzékeltet. A terepi programok – MTA Ökológiai Intézetével, ill. más szakosztályokkal és a Fertő-Hanság NP-kal közös rendezésben – arra irányulnak, hogy minél megalapozottabb tudományos igényű véleményekkel segítsék a gyakorlati munkát, így a közeljövőben az Őrség NP-ká alakítását is.

Ormos Balázs, az OEE főtitkára véleményében kifejezésre juttatta, hogy számára is sok olyan fontos kérdés merült fel, amelyek elemzése és tisztázása elősegítheti az egyesület érveinek gyarapodását, amelyektől függ a szakma megítélésének alakulása.

A második napirendi pont keretében *dr. Pájer József* „A természet- és tájvédelmi követelmények érvényesülése a környezeti hatástanulmányokban” c. előadását nagy érdeklődéssel fogadták. A nagyon logikusan és igényesen vázolt gondolatmenetéből kiemelhető, hogy mai viszonyaink között újra előtérbe került a tájegységben gondolkodás. A környezeti hatásvizsgálat tartalma, minősége és szakszerűsége e tekintetben

egyre meghatározóbb, egyben társadalmi igény. A hatásvizsgálat alapot szolgáltat az érdekek valóságghű képviseléséhez, egyeztetéséhez, a szakhatósági folyamat tárgyyszerűségéhez. Éppen a széles összefüggések miatt nagyon fontosak az *általános alapelvek*.

A környezeti hatásvizsgálatok tartalmi követelményeire, szempontjainak alakítására két jogszabály is rendelkezett [a 172/1999. (XII. 12.), ill. a 20/2001. (II. 14.) korm. r.], ahol előbb mintegy 130, majd már 190 olyan tevékenységet, létesítménytípust jelöltek meg, amelyek hatásvizsgálat-kötelessé váltak. Az előadás kellően érzékeltette az erdőterület, az erdőfeltárás és a zárttéri vadtartás, ill. a védett természeti területeket érintő esetek kritikus vonatkozásait. Az előadó mintegy 500 tanulmány elemzése alapján rámutatott olyan fontos jelenségekre, mint amilyen a hatástanulmányok minőségének megközelítési, szemléletbeli megítélésében érzékelhető. A „hatásmutatók” alkalmazásához, arányos érvényesítéséhez *meg kell teremteni az egységes szemléletű továbbképzés feltételeit*.

A napirendek kapcsán véleményt nyilvánítottak: *dr. Csötönyi József*, *dr. Sáros Árpád*, *Tarjáni Antal*, *Ormos Balázs*, *dr. Király Pál*, *Halász Tibor*, *Halász Gábor*. Az elhangzott vélemények figyelembevételével a következő állásfoglalás rögzíthető:

- A véleménycseré jó alkalom a kritikus kérdések tisztázására, a szakosztályok feladatainak specialisabb kialakítására, állásfoglalásaikkal elősegítendő a szakmai érdekek összehangolt érvényesítése.

- A jövőben a kor konfliktusainak feloldási, megoldási eredményessége a helyi és a térségi politikák függvényében alakulhat, amelyek elősegítésére a tervezési metodikákba szükségszerű beépíteni a vidékies adottságok érdekeit, tájegységi szempontokat.

- A táj- és vidékfejlesztésben az erdő szerepe egyre jelentősebb. Ez a szakot arra ösztönzi, hogy a természetvédelemmel felmerülő ellentmondásos kérdések a tájegységi gyakorlat szerint és ágazatközi párbeszédben, ill. a helyi társadalommal együttműködve a közös érdekek mentén tisztázódjanak.

Dr. S. Nagy László
szakosztályelnök

vitéz Gyetvay György
aranydiplomás erdőmérnök
(1919–2001)

Pápán született 1919-ben. Középiskoláit részben Pápán, részben Sopronban végezte, érettségét a soproni Bencés Gimnáziumban szerzett. 1937-ben iratkozott be a József Nádor Műegyetem Bányá-, Kohó- és Erdőmérnöki Karára Sopronban. Erdőmérnöki oklevelét 1942-ben kapta meg, majd hamarosan Kárpátaljára került: a Bustyaházai Erdőgazgatósághoz kapott kinevezést. Majdnem egy évet töltött az Ökörmezői Erdőgazdálkodásán, ahonnan 1943 novemberében behívták katonának. 1945-ben hadifogságba került és fél év után jöhetett haza, ami után a Szombathelyi Erdőgazdálkodásán helyezkedett el. Rövid központi tevékenység után először a kőszegi, majd a szentpéterfai erdőgazdálkodásán dolgozott. Innen a Veszprémi Erdőgazdaság Nagyvázsonyi Erdőgazdálkodásához helyezték át. Itt közel három évet töltött el, majd az Erdőgazdasági Egyesületek megalakulásakor először a Nógrád megyei, majd a Vas megyei, végül a Győr-Sopron megyei Egyesületekhez kapott beosztást. Az Egyesületek megszűnése után a Győri Állami Erdőgazdasághoz került, ahol mintegy másfél évig dolgozott, és innen került ismét Szombathelyre az Állami Erdőrendezési Intézet 3. sz. Kirendeltségére 1954 októberében. Ettől kezdve egészen 1980. évi nyugdíjazásáig itt dolgozott: kezdetben erdőtervezőként, majd csoportvezetőként, végül az Erdőtervezési Iroda vezetőjének helyetteseként. A hatvanas évek közepétől az általa megszervezett és beindított talajlaboratóriumot is vezette rendezői munkája mellett.

Szakmai munkásságának két fontos pillérét említhetjük meg: gyakorlati erdőszeként nagyon kedvelte a gondnoki munkát, mert itt módja nyílt a kreativitásra, önállóan dönthetett szakmai kérdésekben. Sokat és szívesen tartózkodott az erdőben, legtöbbször lóháton végezte ellenőrzéseit, mivel

családjából magával hozta a lovak szeretetét is. Munkatársaival a kapcsolata jó és korrekt volt, ezért kedvelték mint vezetőt. Mint erdőrendező – itt 25 évet töltött el – a tervezői munka mellett különösen a termőhely-feltárásban jeleskedett. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a Tanulmányi Erdőgazdaság Hegyvidéki Erdészete 1963. évi erdőtípológiai térképének az elkészítésében, amely színes nyomdai formában is megjelent, egyik elsőként az országban. Termőhelyi vonatkozásban munkatársai tevékenységét jelentősen segítette. Nyugdíjazásával sem szűnt meg kapcsolata az erdőrendezéssel, csökkentett munkaidőben tovább dolgozott majd 20 éven keresztül, és sok segítséget nyújtott az ifjabb erdőszegenerációk munkájának beindulásához.

Képességei és szorgalmas munkája több elismerést érdemelt volna, azonban az élet – elsősorban származása miatt – ezt megtagadta Tőle. Némi gyógyírt jelenthetett számára élete utolsó éveiben a Vas Megye Közgylűsétől kapott „Vas Megyéért” kitüntető díj 1999-ben. Emellett kárpótolta családja, három gyermeke, unokái szeretete, akik mindvégig mellette voltak. Talán csak Piroska felesége 1993-ban bekövetkezett elvesztése árnyékolta ezt be, amit gyakran emlegetett is szűkebb ismerősei körében. Pedantériája, udvariassága példamutató volt, és ezt igyekezett a fiatalokba is beleplántálni. Amikor 1956-ban rokonai meglátogatása miatt komoly nehézségei adódtak, nem hagyta el magát, és a rá jellemző szívóssággal kiharcolta a rehabilitációt. Igaz, a későbbiek során mindezek az események nem múltak el nyomtalanul. Összességében elmondhatjuk, mind szakmai munkássága, mind emberi magatartása például szolgálhat a mai és utunk jövő generációk számára.

Bár az utolsó egy-két évben némileg csökkent a tőle megszokott aktivitása, halála mégis váratlanul érte barátait, ismerőseit. Temetésén, amely Szombathelyen volt, 2001. március 30-án, családján és ismerősein kívül nagy számban vettek részt volt munkatársai, erdőszekellégái is.

Emlékedet szívünkben megőrizzük, nyugodjál békében!

Nagy Lukács
(1940–2001.)
erdőmérnök búcsúztatása

A család, rokonság fájdalmát mélyen átérvezve, a Balatonfelvidéki Erdő és Fafeldolgozó Részvénytársaság, valamint az erdőszekellégák és barátok nevében szeretnék búcsút venni tőled, Lukács.

Életed szinte összeforrt az Erdőgazdasággal. Egyetlen munkahelyed volt ez egész pályafutásod során, és nyugdíjasként is ehhez a közösséghez tartozónak érezted magad, és közénk tartozónak tartottunk mi magunk is.

A sümegi középiskolás éveket követően 1958-ban felvételt nyertél a Soproni Erdő-

mérnöki Főiskolára. A Tanulmányi Állami Erdőgazdaságnál letöltött szakmai előgyakorlatot követően 1959. és 1964. között voltál a Főiskola hallgatója, ahol a Keszthelyi Állami Erdőgazdaság ösztöndíjasaként okleveles erdőmérnöki szakképzettséget szereztél.

1964. július elsején álltál munkába az Erdőgazdaság Monostorapáti Erdészeti-nél, erdőmérnök gyakornokként. 1965-től két éven át az erdészet szakirányítási műszaki vezetője voltál. 1966. decemberétől a Nyírádi Erdészet vezetőjévé nevezték ki, ahol erdészetvezetői beosztásodat az erdészet 1972. évi megszűnéséig sikerrel gyakoroltad. Gyakorlati munkád mellett volt energiád az elméleti munkásságra is: 1967-ben „Kiváló Ifjú Mérnök” kitüntetésben részesültél szakmai dolgozatod alapján.

A Nyírádi Erdészet megszűnésével a zalahalápi üzembe kerültél fahasználati műszaki vezetőnek. Itt két évet töltöttél, majd 1974-ben a Központba helyeztek termőhely-feltárási előadói munkakörbe. Itt munka mellett tovább tanultál, és 1977-ben Környezetvédelmi és Tájrendezési Szakmérnöki oklevelet szereztél. Az erdőműveléshez kötődő munkaterületek közül több beosztásban is tevékenykedtél, így a termőhely-feltárással mellett később erdőfelújítási és erdőtelepítési, majd erdőtelepítési és közjóléti előadóként dolgoztál.

Gazdasági munkádért 1983-ban és 1989-ben „Kiváló Dolgozó” vállalati kitüntetésben részesültél.

Mindig tevékeny szereplője voltál a közösségnek, lett legyen az szakmai, baráti, szakszervezeti vagy egyéb. Munkaterületedből adódóan szinte minden egyes dolgozót személyesen ismertél, tudtál gondjokról, bajokról, ismerted sikereiket is.

Szoros kapcsolatot ápolta ezen kívül az erdőszekmatöbbi intézményével is: elsősorban az oktatási intézményekkel, de a hatósági szervezetekkel és a társerdőgazdaságokkal is.

Aktív szereplője, több ciklusban vezetőségi tagja voltál az Országos Erdészeti Egyesület Keszthelyi Helyi Csoportjának. Nem nagyon volt olyan rendezvény, összejövetel, amire ne szakítottál volna időt, részvételre mindig számítani lehetett.

Azok közé a kevesek közé tartoztál, akik a legnehezebb időszakban is meg tudták őrizni emberségüket, emberiességüket. Nem adtad fel meggyőződésedet sem a régi, sem az új divatos eszmék kedvéért, biztos pont voltál, akihez barátaid, munkatársaid, beosztottaid mindig fordulhattak.

Sajnálatos, hogy megérdemelt pihenésed nyugdíjasként csupán néhány évig élvezhetted. Út hagysz magad mögött; azok is szeretettel gondolnak rád, akik nem álltak hozzád közel. Jellegzetes hanghordozásod, járásod, az arcodon örökké megbúvó félmosoly, közvetlenséged, humorod hiányozni fog.

Horváth Iván
helyi csoport titkár
keszthelyi helyi csoport

Szoborpark- avatás a Pilisi Parkerdôben

A Pilisi Parkerdő Rt. Budakeszi Erdészeténél szoborparkot avattak.

Ünnepe ez a nap a vadászoknak, a vadászokkal együtt érzőknek, a múltat tisztelő valamennyi honfitársunknak, amikor is eljött annak a lehetősége, hogy a ma vadászai szobrok állításával is tiszteletet tudnak adni elődeiknek, kiknek léte és munkássága nélkül szegényebb lenne múltunk és jelenünk.

Ki tudná napjainkban avagy akár a jövőben megismételni azt a vadgazdálkodási és vadászati teljesítményt, melyet Nagy-Károlyi gróf *Károlyi Lajos* megvalósított. *Nadler Herbert* trófeabírálata, trófeaminősítése európai gyakorlattá vált; ösztönzője és megőrökítője lett a minőségi vadtenyésztésnek. *Dr. Keleti Károly* életét a vadászatnak, az adaggyűjtésnek és feldolgozásának, a statisztikának szentelte – mondotta *Tollner György* a megnyitón.

A résztvevők meglegéddel fogadták a szoborpark későbbiek folyamán való bővítésének szándékát.

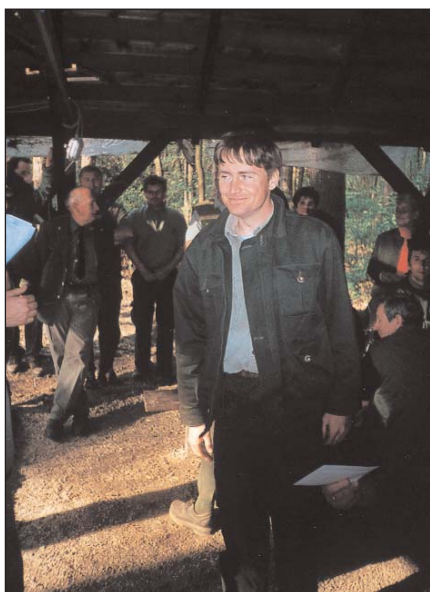
Jelölôverseny a Budakeszi Erdészet területén

Egyéniben első *Mosonyi József*, Bajnai Erdészet, második *Werli Krisztián*, Bajnai Erdészet, harmadik *Szántai Péter*, Ráckevei Erdészet.

Csapatban első *Bajnai Erdészet* (tavalay is ők kapták a serleget), második *Pilismaróti Erdészet*, harmadik *Ráckevei Erdészet*.

Versenyen kívül abszolút első *Gulbrod Rezső*, az ÁESZ felügyelője.

4 éves hagyományhoz híven itt került átadásra az Év Erdésze díj. Az *Év Erdésze* a Pilisi Parkerdőnél a 2000. év munkáját díjazva *Kókai László*, a Valkói Erdészet kerületvezetője lett. Örömmel és szeretettel gratulálunk a nyerteseknek és díjazottaknak!

Falufásítási akció

Az ENSZ Élelmézésügyi és Mezőgazdasági Szervezete, a FAO által támogatott Bujáki Kistérségi Vidékfejlesztési Projekt kezdeményezésére és támogatásával – a Föld Napja megünnepléséhez kapcsolódóan – falufásítási akciót szervezett április 23–24-én a Projekt munkájában résztvevő községekben.

A hét falu – Bér, Bokor, Buják, Herencsény, Kutasó, Szanda és Terény, valamint a HM Budapesti Erdőgazdaság Rt. önkéntes szövetséget kötött – Kistérségi Társulást alakított vidékének fejlesztésére. A térség szebbé és zöldőbbé tételére három erdészeti gazdasági társaság, az EGERERDŐ Rt., az IPOLY ERDŐ Rt. és a HM Budapesti Erdőgazdaság Rt. segítségével kerülhetett sor. A részvénytársaságok az elültetett szaporítóanyagot térítésmentesen bocsátották a községek rendelkezésére. A több, mint ezer – platán, nyár, juhar, szelíd-gesztenye, berkenye, szivarfa, ezüst- és lucfenyő – fa- és cserjecsomó, suháng és parkfa elültetése az önkormányzatok tervei alapján, a községek többségében közmunkások által történt a helyi erdészek szakmai irányításával.

Az időjárás kiváló volt a fásításhoz, és a

szakszerű munkának köszönhetően várhatóan nem is lesz eredménytelen. Már csak a megfelelő vízutánpótlásról kell gondoskodni a lakóknak, ami az ültetés alatt elhangzott véleményeket ismertetve két módon lehetséges: öntözéssel és imádkozással.

A Kistérségi Társulás, illetve a Projekt munkatársainak reményei szerint az akció sikere ösztönzőleg hat más községek, más kis és nagyobb térségek számára. Példamutató, hogy a környékük (környékünk!) szebbé és egészségesebbé tételére irányuló törekvés jól egyesítheti önkormányzatok és nagyvállalkozások lehetőségeit és jobbító szándékait.

Keresztes György

Herencsény polgármestere, Szandai József vizsgálja az ültetési anyagot

Abonyi Pista bácsi küldte a Szerkesztőségnek a két Új-Zélandon készült felvételt